

Det här verket har digitaliserats vid Göteborgs universitetsbibliotek.
Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den OCR-tolkade texten kan innehålla fel och därför bör man visuellt jämföra med verkets bilder för att avgöra vad som är riktigt.

This work has been digitised at Gothenburg University Library.
All printed texts have been OCR-processed and converted to machine readable text.
This means that you can search and copy text from the document. Some early printed books are hard to OCR-process correctly and the text may contain errors, so one should always visually compare it with the images to determine what is correct.

Status

nr 3

mars 1964

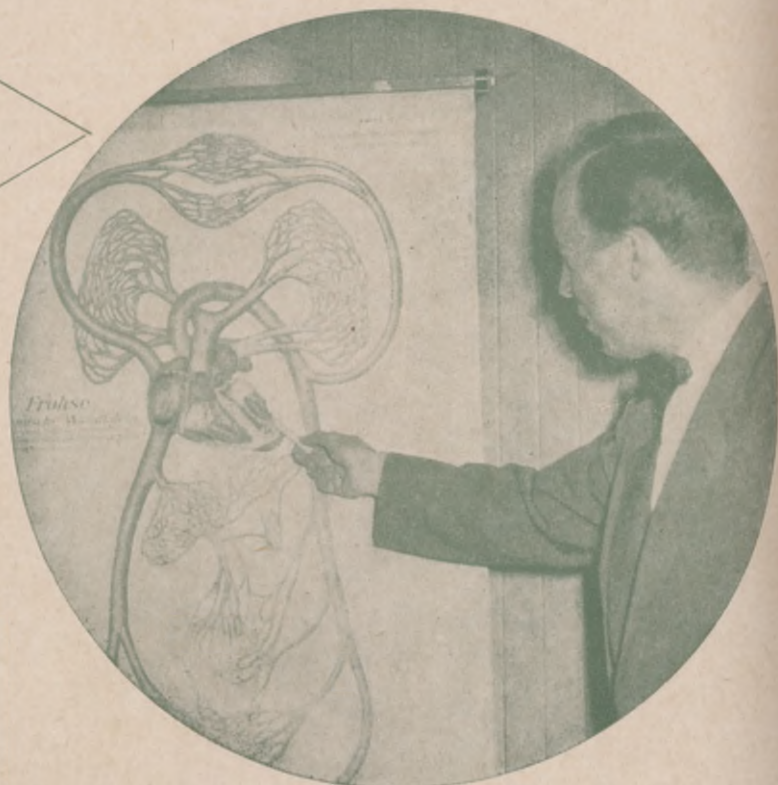
pris 1:50

HJÄRTA och LUNGOR

utgör ett maskineri med nästan ofattbar konstruktion och arbetsförmåga. Vid varje hjärtslag drivs ungefär 70 g blod ut från hjärtat. Med en slagtakt på 70 slag i minuten motsvarar detta per dygn mer än 7 ton blod — i sanning en kraftprestation!

Samspelet mellan hjärta och lungor är en oerhört viktig livsprocess i vår kropp. I vår jäktade tid borde därför ordet *hälsokontroll* ha djupare respekt hos en var. En grundlig kontroll av vår egen kropps maskineri borde vara minst lika viktig som då det gäller bilen och dess driftssäkerhet i trafiken

Effektiv hälsokontroll, som avslöjar hjärt- och lungsjukdomar på tidigt stadium — vid avslöjad sjukdom kartläggning av behov av rehabilitering, omställning av livsföring, eftervård, arbete m. m.

Normal

livsföring, trygghet under sjukdomstiden, försörjning genom egna insatser i den utsträckning hälsan medger

Kontakt

och samverkan med intresseparter inom medicin, forskning, arbetsmarknad och näringsliv

Aktivitet

genom hjärt- och lungsjukas egen medverkan i organisationen

RHL

(Riksförbundet för Hjärt- och Lungsjuka) har 16.000 anslutna medlemmar och 130 lokalföreningar i hela landet

MEDLEMSKAP

i våra lokalföreningar lägger grund till större handlingskraft och ökade resurser i kampen mot hjärt- och lungsjukdomar

Handikappade i medvind

Vid det här laget kan man få en överblick över årets utsikter ur handikappsynpunkt. Statsverkspropositionen lovar väsentlig förstärkning på olika punkter: mera pengar till handikappreformer av olika slag. Glädjande är att olika praktiska uppgifter i handikappvårdens tjänst de handikappades egna organisationer står för fått en behövlig medelförstärkning. Uppriktigt sagt kan det vara en god investering för samhället att överlämna vissa uppgifter åt handikapporganisationerna. De har många frivilliga krafter att lita till plus erfarenheter insides i handikappproblem, vilket i många fall betyder en billighet i drift, kanske också ett djupare engagemang i problematiken. Sedan är det en annan sak att kraftresurserna på organisationshåll i det långa loppet inte räcker till för att åtgärderna ska få tillräcklig effekt.

De "spadtag" handikappföreningarna tar på olika håll bör därför värdesättas vid sidan om vad samhället gör. Det torde vara en klok politik att inte bara utnyttja de handikappades egna pionjärinsatser för att bryta mark för reformerna. De aktiva som finns i de handikappades egen föreningsrörelse bör ingå som en naturlig part även i den fortsatta utbyggnaden. Inte minst på personalsidan kan man ha nytta av den medlemsaktivitet föreningsverksamheten odlar. Folk från organisationerna känner — som sagts — problematiken insides. Handikapporganisationernas dubbla uppgift som opinionsbildare och rekryteringsbas för samhällets handikappvård får inte förbises. Det erkännande och den respekt organisationerna i övrigt åtnjuter i dagens samhälle bör också komma handikapporganisationerna till del.

I stort sett befinner sig våra frågor i medvind. Man "vill någonting" på många olika håll. Och ändå kan man tala om en viss planlöshet mitt i all välviljan. Det är ingen hemlighet att t. ex. arbetsmarknadsstyrelsen vill avsevärt mera ifråga om handikappverkstäder, personaltillgång m. m., än vad regeringen anser sig kunna acceptera vid årets riksdag. Regeringens förtöjningar ligger på det ekonomiska planet — man hänvisar bl. a. till tidigare anslagshöjningar — men det är väl inte hela sanningen. Det finns väl också en del moment i konsekvenserna av föreslagna åtgärder man på regeringshåll är tveksam om. När AMS-chefen begär 15 milj. kr för anordnande av verkstäder för handikappade tycker inrikesministern att det räcker med 10 milj. Vi höjde ju anslaget ifjol och statsbidraget utvidgades då till att omfatta även maskinanskaffning m. m. för verkstäderna, påpekar inrikesministern.

Även ifråga om driften till handikappverkstäder anser sig departementschefen inte kunna följa med i anslagskurvans djärva hopp upp till 17 milj. — han anser att 13 milj. bör räcka tillsvidare, och AMS-chefens förslag att ge företagarna en subvention på 3 kr i stället för tidigare 1 kr per av partiellt arbetsför fullgjord arbetstimme — det gäller s. k. halvskyddad sysselsättning inom reguljära industriföretag — går han heller inte med på. Tanken är att uppmontra företagarna att anställa handikappad arbetskraft och ersätta dem för de merutgifter detta medför. Företagarna har hittills inte varit pigga på denna anställningsform — de tycker att statsbidraget endast delvis kompenserar företagen för deras merkostnader.

Med dessa små utdrag visas att den allmänna välviljan mot de handikappade inte är något som om-sättes så lätt i praktisk handling. När det blir allvar av blir ordalydelsen åtskilligt kargare. Kanslihusets trycksaker innehåller åtskilliga reservationer, och på arbetsmarknaden har man i avtals- och investeringsfrågor ett språkbruk i den praktiska tillämpningen, vilket inte tycks påverkas så mycket av handikappvänliga vindpustar i föreningsliv och tidningsspalter.

Trots detta ska man inte förbise att det nya året redan gett de handikappade vissa framgångar. Förslag till betydande pensionshöjningar, indexregleringen av de speciella förmånerna, invaliditetstilläggen m. m., samt hemvårdsbidrag till svårt handikappade barn är något man särskilt gläder sig åt. Och regeringen har nog att vänta åtskilliga bud om förstärkning av välviljan på många olika punkter under vårriksdagens lopp. Även på regeringens utredningsavdelning har ordet handikapp fått en viss förtursrätt. Socialpolitiska kommittén lär också förbereda en våroffensiv — början har redan gjorts med ett förslag om statsstöd, ett 50-procentigt bidrag till kommunerna för deras kostnader för hemhjälp åt äldre och invalider.

Vi ska inte här längre fördjupa oss i detaljernas mångfald, endast ta upp några mera grundläggande fakta för handikappupprustning i olika former. Hit hör först den *personella upprustningen* — att få folk som tar hand om "välviljan", genomför den på det praktiska planet över hela linjen. Ropet på personalförstärkning kommer att bli allt starkare inom de närmaste åren, och man vill verkli-

"JAKTEN PÅ RÖNTGENSKUGGOR"

Frågan om traditionens hämmande inverkan och en modernare syn på tuberkulos-uppspårande och tuberkulosbehandling diskuteras i en mycket innehållsrik artikel, skriven av doktor Johannes Holm, Internationella Tuberkulosunionens verkställande direktör. Artikeln är publicerad i Kvartalstidskrift utgiven av Svenska Nationalföreningen mot Hjärt- och Lungsjukdomar. Vi brukar i Status spalter inte ifrågasätta våra läkares sakkunskap och goda omdöme. Att vi nu fastnat för några formuleringar i doktor Holms artikel är inget ordsnokeri. Det finns nämligen en del formuleringar i den som vi förutsätter att dr Holm själv är medveten om kan locka även lekmän till funde-

ringar kring frågan: har vi fastnat i slentriantänkande inom tbc-vården? På tal om diagnostiken framhåller dr Holm bl. a. att "röntgenundersökningen allttjämt tycks utöva en magisk kraft, inte enbart på allmänheten utan också på läkarna. Det tycks vara alltför enkelt att ersätta eller komplettera den med en enkel undersökning rörande förekomsten av tuberkelbaciller". Doktor Holm framhåller vidare att "traditionen gör det svårt att ge upp jakten efter röntgenskuggor och i stället inrikta sig på jakten efter tuberkelbaciller".

Eftersom "allmänheten" även nämnes i sammanhanget vill vi yttra oss i denna högst interna fråga för tbc-specialister. Vi

har för vår del fattat saken så att röntgenbilden är synnerligen viktig just för att lokalisera var sjukdomen finns i människokroppen. Upptäckten av "skuggor" bör väl i många fall vara den verkliga startsignalen för "jakten på bacillerna"? Är det inte allttjämt viktigt — just ur behandlingssynpunkt — att veta var sjukdomen finns? Den kunskapen är väl fortfarande av stort värde — eller spelar röntgenbilden numera en obetydlig roll, ja i stor utsträckning ingen roll alls i modern tuberkulosbehandling? Det vore ur "allmänhetens" synvinkel ytterst intressant att få svar på dessa frågor. Litet till mans är vi nog allttjämt fångar i röntgenbildernas "magi".

gen önska de styrande en hjärntrust, som oavsett alla hänsyn till pågående utredningar, geografiska barriärer och lokala småplottriga hänsynstagen, tar upp denna fråga på fullt allvar. Upprustningen inom hela rehabiliteringen står och faller med personaltillgången. Och på tal om alla nyp och prutningar i finansministerns budget — liksom de bud om förstärkningar vi redan tagit del av från olika håll — är det ett spel på politiska planhalvor, där försvar och anfall skiftar hugg, mera än vanligt under ett valår som detta. Handikappfrågorna tycks inte spela en oväsentlig roll att döma av vissa tendenser valåret 1964.

Hela saken skulle tjäna mest på att man ger de olika anslagsbehoven möjlighet att slå igenom på ett ordentligt sätt. Då skulle kapplöpningen kring olika budgetposter bli avsevärt fartbegränsad. Vi har tidigare i Status talat om ATP-fondernas na-

turliga samband med kombinationen försäkringsskydd-rehabilitering av handikappade medborgare. Dessa fondmedel bör sättas in direkt i rehabiliteringens intresse. Dagens Nyheter talar också nyligen i en ledare om detta och att det bl. a. ligger en viss fara för passivisering och flykt in i handikap eftersom ATP-systemet och förtidspensionerna växer sig starkare, ger högre ersättningar; "förtidspensionen ter sig alltmer lockande", för att använda tidningens formulering. Är kanhända detta argument — om man nu bortser från alla andra synpunkter — det mest slagkraftiga för att ge tillräckliga pengar åt rehabiliteringen? Och för att tala ett än tydligare språk lånar vi ytterligare ett citat från DN: "Kan det finnas mer räntabla investeringar än mot förstörandet eller underutnyttjandet av latent kapacitet hos hundratusentals medborgare?"

Sixten Hammarberg

■ STATUS DEBATT ...

Forts. fr. sid. 5

skall bli klara är naturligtvis också oundvikliga. Men det är ingen tvekan om att mycken gammal slentrian ligger till grund för de långa väntetiderna.

Doktorn har också ett recept mot poliklinikeländet — en "sjukdom" som få läkare hittills upptagit i sin praktik. Vi har mycket att lära av industrins sätt att arbeta, säger dr Ohlsson. Tidsstudier och rationalisering måste in också här — varför inte ett samarbete med PA-rådet (Personaladministrativa rådet)? — framhålls vidare. Med detta vill jag ingalunda "plädера för någon slags industrialisering av sjukvården", sammanfattar den reformvänliga doktorn. Han vill med sitt välbehövliga påpekande endast antyda en del organisatoriska förändringar, ägnade att göra livet lättare för både personal och patienter.

Status

Organ för Riksförbundet för Hjärt- och Lungsjuka

Ansv. utg.: Einar Hiller
Redaktör: Sixten Hammarberg
Red. och Exp.: Kocksgatan 15, Stockholm
Telefon 41 39 99 och 44 40 40
Postadr.: Box 4149, Sthlm 4
Postgironr 95 00 11

Annonspriser: Småannonser:
Omslagets sista sida 500:— 58 mm spaltbredd 65 öre mm
1/2-sida 400:— 1/2-sida 225:— 90 mm spaltbredd 90 öre mm
1/4-sida 125:— 1/4-sida 65:—

Prenumerationspris: Helår 15 kr, halvår 8:25 kr

● UR INNEHÅLLET:	
HJÄRTSJUKAS REHABILITERING	6
KEMOTERAPI DOMINERAR	8
HERDAR OCH NATURFOLK BÄTTRE	
RUSTADE MOT ÅDERFÖRKALKNING?	10
NY SKOLÖVERSTYRELSE BÖR GE	12
USA-RESA I PLASTÅLDERN	13
BILDKRYSS	21

OMSLAGSBILD: Vårning i mars

**Chans till jobb
i livsmedelsbutiker
för handikappade**

öppnas genom ett avtal mellan Arbetsmarknadsstyrelsen och Livsmedelshandlarförbundet. Avtalet ska öppna möjligheterna att leta fram jobb i kassor, kiosker, paketering och lager osv.; med andra ord gäller det att inom livsmedelsbranschen spåra upp sådana arbetsuppgifter, som lämpa sig för handikappade. *Aftonbladet* noterar med glädje dessa nya möjligheter, men ifrågasätter varför inte de fackliga organisationerna fått vara med på ett hörn då avtalet ingicks — fackföreningen sattes åt sidan framhåller tidningen:

Livsmedelsarbetarförbundets och Handelsanställdas förbund saknas enligt meddelandet bland dem som borde ha under-tecknat avtalet. Fackföreningen är den kanske viktigaste parten, när det gäller att häva en arbetstagares handikapp och kontrollera att den handikappades situation inte utnyttjas av mindre nogräknade arbetsgivare.

*

Aftonbladets påpekande är alldeles riktigt. De handikappade och partiellt arbetsföra blir mer och mer ett arbetsmarknadsproblem. Den kombination av försäkringsskydd och rehabilitering i förvärvssyfte den nya socialbalken bygger på gör att de handikappade kommer in i blickpunkten också fackligt sett. Handikappfrågorna är inte längre — som förr i världen — ett ensidigt vårdproblem. Om de handikappades arbetskraft i görligaste mån ska tillvaratagas — och det är ett sunt och riktigt system lagstiftarna inom socialförsäkringen tagit fasta på — måste också de mäktiga parter som diktera villkoren på arbetsmarknaden utforma sin politik i samma riktning. Tyvärr tycks nog lagstiftarna inte ha fått sin princip kombination försäkringsskydd—rehabilitering "statsfäst" hos de fackliga ledarna. Det är märkvärdigt tyst i de fackliga sammanhangen i vad det gäller handikappfrågornas reguljära plats i den egentliga fackliga politiken och uppgörelserna på arbets-

marknaden. Ska det behövas flera avtal mellan arbetsmarknadsstyrelsen och arbetsgivare i olika branscher för att fästa uppmärksamheten på handikappfrågorna som arbetstagareproblem?

**Att vänta
i doktors väntrum**

är ett slöseri med arbetstimmar och mänskligt tålamod framhåller doktor Bengt Ohlsson, Åre, i en artikel med rubriken "Poliklinikeländet — brist på organisation?", införd i *Svenska Läkartidningen*:

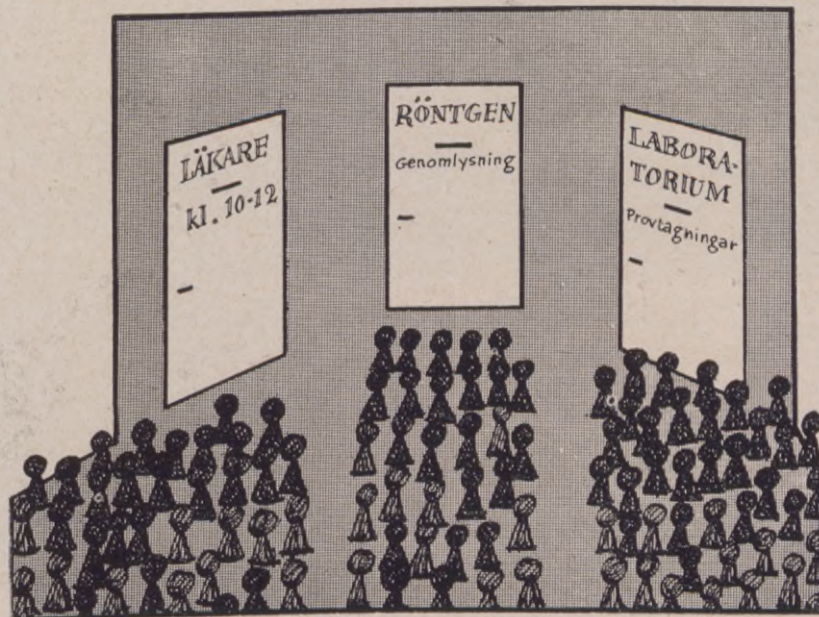
Miljontals timmar drälls bort årligen medan patienter sitter tåligt bidande i väntrum och på polikliniker. Skulle man lägga nationalekonomiska synpunkter på problemet med antalet förlorade arbets-

timmar i blickfältet skulle siffrorna helt visst bli skrämmande. Det är ju faktiskt det vanliga på många ställen att ett sjukhusbesök tar 6—7 timmar i anspråk. Det är förvånansvärt att allmänheten år efter år finner sig i denna utomordentligt dåliga service.

Men är detta omöjligt att avhjälpa? Sakerligen inte. Jag vill först bara peka på en detalj. Det är inte ovanligt att 20—30 patienter får samma besked: "Kom tillbaka på torsdag i nästa vecka vid 12-tiden". Att väntetiderna med en dylik massanhopning av patienter blir ganska långa är inte förvånansvärt. Det går heller inte enbart att skylla på personalbrist och dåliga lokala utrymmen — det beror i hög grad på hur personal och lokaler utnyttjas. Det är självklart att även ett väl uppgett tidschema på en kirurgmottagning kan rubbas vid t.ex. svårare trafikolycksfall, där ett flertal skadade införs på en gång. Vissa väntetider för att en del laboratorieprov

Forts. å sid. 4

I väntan — sjukhusvardag år 1964

Doktor Bengt Ohlsson, Åre, tar i *Svenska Läkartidningen* upp frågan om "poliklinikeländet". Miljontals timmar drälls bort årligen i väntrum och polikliniker. Det är faktiskt vanligt på många ställen att ett sjukhusbesök tar 6—7 timmar i anspråk. Det är inte bara personalbrist — utan även brist på organisation, säger han. Hur personal och lokaler utnyttjas är en viktig fråga. Ett samråd med PA-rådet (Personaladministrativa rådet) med en rationalisering som riktning mot gammal slentrian är en tänkbar lösning, säger dr Ohlsson, som inte vill ha någon "industrialisering" av sjukvården, men väl organisatoriska förbättringar. Det gör livet lättare — både för personal och patienter.

Hjärtsjukas rehabilitering är ett världshälsoproblem

- Försummad eftervårdsproblematik
- Personlig kartläggning viktig
- Olösta psykologiska problem
- Arbetsvård — okänt begrepp för många hjärtsjuka

Sjukhuset står i centrum även om ramen för vården vidgas...

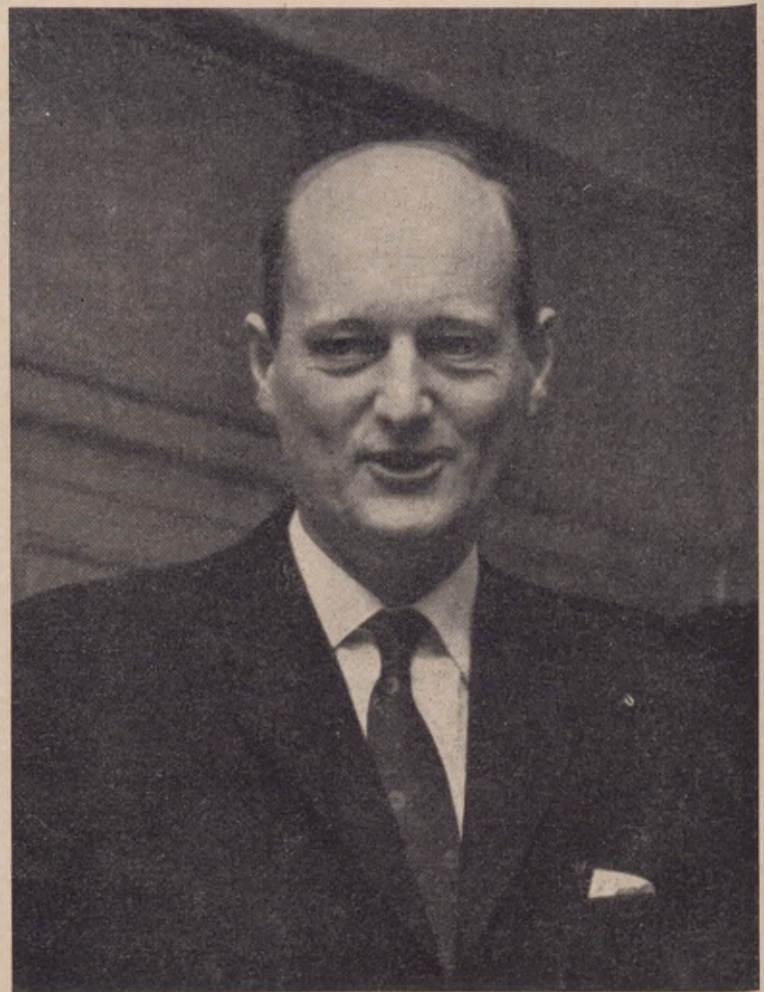
Som sjukhusläkare med intresse för sjukvårdens allmänna effektivitet måste jag understryka behovet av bättre kunskaper om vad vår sjukvård betyder för de hjärtsjuka, säger professor Biörck, och på vilket sätt man bäst kan förstärka effekten av denna sjukvård. Sjukhuset intar en central plats i sammanhanget, men sjukhusets register måste bli vidare än vad vi vant oss vid. Detta gäller både förebyggande vård och eftervård.

Rehabiliteringsbehov — män och kvinnor
Det finns en del undersökningar om vad vi hittills vet om rehabilitering för hjärtsjuka. Professor Biörck redogör för de rön vi hittills fått fram. I stora drag gäller att rehabiliteringen — i ordets vidaste bemärkelse — i yngre åldersgrupper mer gäller kvinnor än män. I den övre medel-

Professor Gunnar Biörck vid Serafimerlasarettets medicinska klinik i Stockholm är i dag en känd internationell expert ifråga om hjärt-kärlsjukdomar.

När WHO (världshälsoorganisationen) i somras kallade ledande hjärtspecialister från olika länder till en expertkommitté om "Rehabilitation of cardiacs" fick professor Gunnar Biörck förtroendet att som ordförande leda kommitténs arbete.

Resultatet av expertkommitténs arbete kommer inom en snar framtid att föreligga i WHO:s serie av rapporter. En del av den problematik expertgruppen sysslat med togs upp i ett föredrag vid Svensk förenings för cardiologi årsmöte i Göteborg. En sammanfattning av några centrala punkter i professor Biörcks framställning följer här — en utförligare artikel med siffror och tabeller är publicerad i Svenska Läkartidningen nr 4 1964. För mera ingående studium hänvisas till denna utförligare framställning.

Professor Gunnar Biörck

åldern gäller den mera män än kvinnor — i de allra högsta åldrarna måhända på nytt kvinnorna mera än männen, därför att det är kvinnorna, som överlever.

Denna förenkling av problematiken framstår i klarare ljus bl.a. genom att man närmare analyserar begreppet reha-

bilitering. Det är mycket intressant och betecknande — understryker professor Biörck — att varken WHO:s expertkommitté om medicinsk rehabilitering eller vår svenska centrala rehabiliteringsberedning ens försökt att ge en klar definition av det rehabiliteringsbegrepp man arbetar med.

I den expertkommitté inom WHO som i somras diskuterade de hjärtsjukas rehabiliteringsproblem, slog man emellertid fast följande fyra stadier i rehabiliteringsprocessen:

- 1) att hjälpa patienten att återvinna förmågan att klara sig själv i den dagliga livsföringen,
- 2) att medverka till att återföra patienten till hans tidigare arbete, eller — om detta inte är möjligt —
- 3) att hjälpa honom (prepare him) till annat heltidsarbete, som han kan utföra eller
- 4) att hjälpa honom till deltidarbete, skyddat arbete eller icke-förvärvsmässig sysselsättning (hobby).

I fortsättningen använder professor Biörck dessa definitioner som anknytningspunkter till sin framställning.

Vad vet vi om patienternas rehabiliteringsbehov?

Om olika patientgrupper har data från Malmö, Göteborg och Stockholm, visat att tyngdpunkten legat på att redovisa fakta om infarktpatienterna — de utgör största gruppen — vilket är förståeligt. Om andra patientgrupper, t. ex. personer med medfödda hjärmissbildningar eller förvärvade klaffel vet vi inte så mycket. Om patienter med coronarsjukdom utan infarkt m. fl. tycks systematiska sammanställningar saknas. De studier som hittills gjorts visar att praktiska problem sådana som arbete, bostad etc. kunnat lösas på ett någorlunda tillfredsställande sätt. *De psykologiska problemen* i samband med sjukdomen har visat sig svårare — de har i stort förblivit olösta. Möjligheterna att återgå till arbete efter en akut sjukdomsperiod förefaller av vad vi vet ha varit förvånansvärt stora. En sammanställning av materialet ur tre svenska undersökningar om hjärtinfarktpatienter avslöjar, att mellan 80 och 87 procent av dem som arbetade före sin infarkt återgått till arbete i en eller annan form. Dessa siffror står sig gott även vid jämförelser med internationella siffror — och detta trots att i dessa material inga speciella åtgärder i rehabiliteringssyfte systematiskt genomförts. För vårt lands vidkommande får man även ta med det faktum att vi i stort sett kunnat glädja oss åt full sysselsättning.

Hjärtsjuka står utanför arbetsvårdens möjligheter

Anmärkningsvärt är att de samhällsliga arbetsmarknads- och arbetsvårdsorganen tycks vara "hjälplösa", då det gäller hjärtsjuka, framhåller professor Biörck. Av det material, som hittills redovisats, tycks

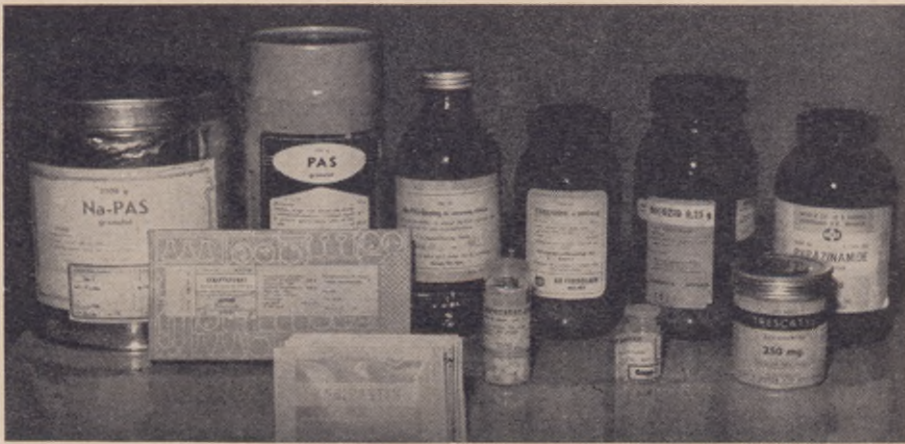
Långvarigt sängläge kräver gradvis uppträning av patientens muskelgrupper och allmänna funktion under sakkunnig ledning av sjukgymnast. Inom rysk sjukvård, liksom i Väst-Tyskland, är man väl framme på området.

framgå att få patienter söker dessa organs hjälp och nästan inga tycks bli hjälpta. Även när det gäller anspråken på rehabiliteringsklinikerna, tycks hjärtpatienterna endast utgöra några procent av deras samlade klientel.

Sannolikt förhåller det sig så, att arbetsvårdsorganen icke är inriktade på den äldre arbetskraftens problem, därför att en äldre arbetare kan vara svår att placera på en ny arbetsplats, medan den arbetsgivare, som känner patienten som en erfaren och pålitlig person, är mera villig att överse med eventuella fysiska handikap.

En analys av en del av det klientel, som icke återgått i arbete, har visat på fyra avgörande faktorer: närheten av pensionsåldern, samtliga andra sjukdomar, särartad psykisk struktur samt olöslig bostadssituation, som gjort det alltför besvärligt för den sjuke att ta sig till och från arbetsplatsen. Vissa studier tyder också på, att i infarktklientelens hjärtinsufficiens är en mera arbetshindrande faktor än angina pectoris. Gruppen av hjärtinsufficianta patienter i detta klientel är kanske inte så stor, totalt sett, men av dessa patienter är förhållandevis många arbetsförmögna.

Forts. å sid. 8

"Trippelterapi" — tre olika kemiska preparat samtidigt — prövas på engelska lungkliniker. Många engelska läkare har kommit fram till att det räcker med enbart kemoterapi, dvs. man behöver inte komplettera behandlingen med operationer.

Kemoterapi dominerar inom engelsk TBC-sjukvård

Doktor Lennart Tivenius, Göteborg, redogör i *Svenska Läkartidningen* för sina reseintryck av lungkliniker i Storbritannien. Det är i första hand tuberkulos och tuberkuloterapi dr Tivenius studerat vid ett flertal kliniker i London, Edinburgh, Newcastle, Birmingham m. fl. städer. I stor utsträckning tycks de engelska tbc-läkarerna ha kommit fram till att kemoterapi är tillfyllest, dvs. man behöver inte komplettera behandlingen med operationer. Vid t. ex. Edinburghkliniken är det rena undantaget att man opererar en patient för tuberkulos. Kemoterapi var genomgående på alla kliniker jag besökte, berättar dr Tivenius. Det sedvanliga är *trippelterapi* (tre olika kemiska preparat) under sjukhusvistelsen tills man fått *resistensbestämningen* klar (tbc-bacillernas sätt att reagera och vara motståndskraftiga mot medlen). Polikliniskt, sedan patienten skrivits ut, gavs sedan PAS och INH, då så gott som alltid i kombinerad form. Motiveringen härför är att det är bättre att patienten inte tar någon kemoterapi alls än att man riskerar resistentutveckling på grund av att patienten underlåter att ta det ena preparatet, det gäller då vanligen PAS.

Tbc-behandling utan tidigare vård på sjukhus — ingen populär metod i England

Ett stort diskussionsämne, som ofta ventilerades man och man emellan, var de resultat man fått i den av Fox ledda

Madras-undersökningen, där det bland annat visades värdet av "high-peak"-koncentration, speciellt då av INH framför den vedertagna metoden att sprida ut medlet i flera doser under dygnet för att hålla en jämn blodkoncentration. Man har därvid diskuterat möjligheten att ge all kemoterapi med någon dags mellanrum eller rent av i veckodos under förutsättning då, att man ger en proportionellt högre dos. Denna veckodos skulle mycket väl kunna dispensereras under kontroll och därvid skulle en osäkerhetsfaktor, den att patienten inte tar medicinen, försvinna.

I samma stora fältundersökning i Madras kom man fram till att de polikliniskt behandlade patienterna blev abacillära i lika stor omfattning som de patienter, som fick lång sjukhusvård samtidigt. Det har framkastats, att går det bra i Indien att från början behandla patienterna polikliniskt, så bör det rimligen gå bra i England också. Emellertid tycktes man allmänt vara av den uppfattningen, att det inte gick att dra paralleller på detta vis utan man ville som hittills och som väl är genomgående praxis här hemma ha patienterna inne på sjukhus för att där inleda medicineringen. Både av epidemiologiska och pedagogiska skäl torde detta vara riktigast.

Man vill alltså gärna behålla patienterna på sjukhuset den första tiden för att där inleda kemoterapi. Man uppskattade att $\frac{1}{3}$ — $\frac{1}{4}$ av patienterna hade besvär med sin kemoterapi i någon form men sam-

Forts. å sid. 23

HJÄRTSJUKAS REHABILITERING... Forts. fr. sid. 7

Långvarig passivitet skadlig för hjärtsjuka

I redogörelsen för arbetet inom WHO:s expertkommitté framhålls bl. a. att effekten i rehabiliteringen beror på den säkerhet med vilken man kan diagnosticera sjukdomen och dess utvecklingsfas. Kontinuerlig medicinsk observation och upprepad bedömning av arbetsförmåga och risker är nödvändiga element i en ansvarsmedveten rehabiliteringsverksamhet. Den primära bedömningen bör göras tidigt, eftersom långvarig inaktivitet hos många hjärtsjuka (liksom hos andra) kan vara mera skadlig än att börja arbeta för tidigt. Bland annat riskerar man att utveckla och underhålla en känsla av rädsla och bristande självförtroende. Beträffande patienter med cor pulmonale ville man dock härmana till särskild försiktighet.

Trafikyrken och ackordsarbete i högt tempo varningssignaler

Det framhölls också inom WHO-kommittén att det inte finns några särskilda arbeten, som lämpar sig speciellt för hjärtsjuka. Däremot finns arbeten, som inte lämpar sig särskilt bra, bland annat sådana där en plötslig kollaps kan bringa andra i fara, t. ex. i trafikyrken. I samband med industrins fortskridande mekanisering — som givetvis hunnit längst i USA, där redan nu flertalet arbeten inom industrin uppgavs kräva föga mer än 2—3 kal./min. — kan det i stället bli så att resorna till och från arbetsplatsen med allmänna transportmedel, hemarbete och fritidssysselsättningar ställer större energetiska krav än själva arbetet. Arbeten med plötsliga och oundvikliga toppbelastningar, bl. a. jordbruksarbete, innebär betydande svårigheter för den hjärtsjuka, och det är viktigt att komma ihåg, att vaktmästaren, som får svara för transporter inom företaget, kan ha det tyngsta arbetet och inte — som doktorn möjligen tror — det lättaste.

Ackordsarbete, där ett högt tempo måste hållas, eller arbete mot "deadlines" är vanligen olämpligt för hjärtsjuka. Arbetsprovets plats i rehabiliteringsarbetet diskuterades livligt. Det fastslogs, att de inte kan ersätta utan endast komplettera den kliniska bedömningen, som för övrigt i 70—80 % av fallen visat sig ge samma värdering som mera objektiva prov. Det ansågs emellertid att arbetsprov, genom att ge upplysning om en patients svar på olika belastningar, underlättade en sannolikhetsbedömning av hans sätt att reagera på liknande energikrav i arbetslivet. Medan det brukar anses möjligt att för friska personer sätta gränsen för lämplig belastning på arbetsplatsen vid halva den maximala

Tongångar

Häromdagen träffade vi en sanatoriepatient av den äldre skolan, en som vandrat ut och in genom sjukhusgrindarna många gånger, ett par gånger i ambulans. Han tycker det är bara "pjutt" med dagens "fejare" — de har inte bara tappat hakan. Hela ansiktet är borta — "de saknar stil och hållning" för att nu citera den gamle fejmästaren. Men, invänder vi, inte saknar du väl "den gamla goda tiden", då man i vissa fall kunde beviljas 3 kr i månaden i s.k. toalettpengar av socknens fattigvårdsstyrelse för tvål och tandkräm, rakblad och andra skönhetsmedel. Nu kan du få sjukförsäkring och sjukpension, hjälp till omskolning och yrkesutbildning och summorna är inte så knasigt små... och du vet väl att man inte får lov att säga fattigvård längre, socialhjälp är ordet!

— Sila dä där snacket ur din välfärds-påse, snälla redaktörn! Här gör dä i alla fall inte nåt intryck. Möjligen kan de där sociala sångtrallarna lämpa sig för "kort-distansarna" som numera befolkar sanatorier och lungkliniker, folk som inte

syreupptagningskapaciteten, ansåg man sig för hjärtpatienter icke böra acceptera en högre gräns än 40 % av deras motsvarande maximala kapacitet. Uppenbarligen spelar många andra faktorer också en roll, sådana som arbetsmomentens och arbetspassens varaktighet.

Äldre hjärtsjuka värdefull arbetskraft
Den äldre arbetskraften — och dit hör ju i hög grad många hjärtsjuka — skapar en speciell problematik. Många patienter föredrar att gå tillbaka till sin invida kamratmiljö och sitt vanliga arbete — även om det är relativt tungt — i stället för att pröva något nytt. De vill inte ta risken att inte bli väl accepterade av de nya arbetskamraterna. I sitt sedvanliga arbete har de säkerligen ofta redan prövat sig fram till bästa sättet att arbeta ekonomiskt. Den äldre arbetskraften erbjuder genom sin yrkeskunnsighet, erfarenhet, större ansvars-känsla och stabilitet i arbetet, i många fall arbetsgivaren bestämda fördelar framför yngre, oskolad och mindre pålitlig arbetskraft. Tyvärr tycks emellertid rationaliseringen av arbetsprocessen i många branscher för närvarande gå i den riktningen,

hinner ta på sej pyjamasen förrän det är tid att skrivas ut. Vad vet dom om en gammal hederlig tbc-ares öden och äventyr, upplandade som dom blivit med "andra lungsjukegrupper", folk som på sin höjd har lite ont i halsen, men absolut ingen tbc av 30-talsmodell. Men glöm inte att vi ska ha ett lämpligt jobb, för tbc är alltså en sjukdom att räkna med, och vi äldre tbc-are, som är lite för darriga att hänga med, kan behöva ett s.k. skyddat jobb.

Vi vänder på skivan, börjar tala om filmen 491 som inte vanliga människor får se, om "Tystnaden", filmcensur, fula ord och chockprogram om lungcanser och rökning i radio och TV. Då var det väl betydligt blygsammare på den tiden vi lånade böcker i sanatoriebiblioteket, t.ex. Vilhelm Mobergs "Sänkt sedebetyg", en bok, som kvickt stoppades undan, under huvudkudden, när det kom besökare på salen. Vi ville inte bli avslöjade som läsare av dylika böcker. Och ändå var det väl enkla saker mot nutidens raggromaner. Eller hur?

— Ja, på tal om filmcensur så var det väl inte alltid så spikat att statens biografbyrå skulle ha släppt igenom våra dialoger, utan klippningar och strykningar, dvs. de osminkade sanningar vi serverade varandra mellan sängraderna. Och ändå var vi inga råskinn, åtminstone tyckte vi

att de nämnda egenskaperna blir mindre betydelsefulla — det är hastigheten i arbetet och den snabba reaktionsförmågan som taxeras högt.

På tal om de lärdomar av socialmedicinska efterundersökningar av hjärtpatienter i vårt land, framhåller professor Gunnar Biörck bl. a. att svårigheterna då det gäller den *sysselsättningsmässiga delen* särskilt gäller landsbygden och mindre orter, speciellt i Norrland, där näringslivet inte kan bjuda någon större variation i sysselsättningsmöjligheter och där konkurrensen om de fysiskt mindre ansträngande arbetsuppgifterna för äldre arbetare kan vara hård. Till hjärtsjukdomens problematik hör emellertid inte bara den fysiska arbetsförmågan — den är fundamental — men det finns också andra anpassningsproblem. Man bör till den "fysiska formen" också försöka utnyttja möjligheterna att stimulera återknytandet till sådana intressen, som utvecklar andra sidor av personligheten — till nytta och glädje för patienten vid återanpassningen till livet utanför sjukhuset.

inte det själva, och mellan varven kunde vi vara ganska skapliga, mänskligt sett. Det var väl så att instängdhet och längtan bl. a. till det andra könet på avdelningen under oss blev för stark. Vi blev ibland fula i mun och skamfilade värden av mänsklig samlevnad, som annars kan uttryckas i mycket vackra ordalag. När vi fick timmar och promenader i parken lättade trycket. Vi såg ju ändå "bönorna", fick prata och nojsa med dom. Friheten från säng och febertermometer några timmar om dan verkade uppfriskande på våra lortiga själar och kroppar.

Här kunde gott sättas stopp för skivraspet denna gång. En skiva kan ju inte räcka så länge, då blir det lätt entonig, men den här frågan om censur och chockkar är väl inte riktigt utklarat i den här omgången. Därför vänder vi på plattan en gång till — byter stift och börjar om igen.

På tal om "Tystnaden" så fanns det i kretsen en som verkligen ägnade sej åt den. Han sa nästan aldrig någonting. Troligen var han kommen från någon ordkarg trakt, där man inte misshushållade med orden. Kanske hade även en tbc i ganska långt framskridet stadium gjort sitt till för att lägga sordin på talets gåva. När överläkarn kom på rond krävde dock anständigheten ett svar på frågan "hur det stod till". Svaret var alltid ett och det samma — bra! Nu stämde inte svaret så värst "bra" med feberkurvan, som visade några ilsket spetsiga toppar. Doktorn tycktes till slut tappa tålmodet inför detta motsägelsefulla "välbeifinnande", spände ögonen i patienten och röt med sina lungors fulla kraft: Du mår så f-n heller! Dina lungor ryker som en kolmila!

Det var början till ett samtal med "Tystnaden". Doktorn satte sej på en tillfälligtvis ledig säng bredvid och började prata, om skog, verktyg, kolmilor och annat som tillhörde "Tystnadens" tidigare verklighet. Visst såg han väldigt chockad ut först, då doktorn röt till! men vi märkte hur han levde upp efter samtalet med doktorn, blev en talför människa, munter och lättam att umgås med för oss andra på sjuksalen. Om våra exempel nu är något att ta efter för producenter av filmcensur respektive farliga filmer, chockprogram och farliga ord, vill vi alls inte påstå. Skivraspet är bara en arkivstump, producerad i all välmening i denna "tystnadens", tobakens och censurens aktuella tid.

Sociala notiser

"Mannen som visslade" heter en 16 mm färgfilm om skyddad verksamhet Arbetsmarknadsstyrelsen låtit spela in under sommaren 1963. Manus och regi, regissör Victor Lindgren (V-film). Lindgrens tidigare film om arbetsvärden, "Räkna med oss", har fått god kritik och har även visats i engelskspråkig version i flera länder.

I USA fanns det i mitten på 50-talet ca tio nationella föräldraföreningar för handikappade barn. Varje förening hade som uppgift att bekämpa en särskild sjukdom eller särskilt handikap. I Sverige har sådana föräldraföreningar framväxt starkt under de senaste åren. Riksförbundet för Utvecklingsstörda Barn (FUB) startade år 1956 och omfattar nu ca 8.000 medlemmar över hela landet. Riksförbundet Sveriges föräldraföreningar för cp-barn, vilket bildades 1955, har ca 1.800 medlemmar.

Ena novellen
samlaren

Hörselfrämjandets Riksförbund hemställer i en skrivelse till Kungl. Maj:t att statligt bidrag för reparationer av hörapparater för hörselskadade bör utgå i enlighet med den praxis som gäller ifråga om ortopediska hjälpmedel för rörelsehindrade. Förbundet anser också att den gällande tidsgränsen, åtta år för att vara statsbidragsberättigad till inköp av ny hörapparat, bör sänkas. Den tekniska utvecklingen och den moderna hörapparatens kortare livslängd motiverar att ifrågavarande tidslängd sänkes till högst fem år framhåller Hörselfrämjandets Riksförbund.

Antalet socialhjälpstagare hos Stockholms socialnämnd stannade under förra året vid 35.900, en minskning med en dryg tredjedel på fyra år från 54.800 år 1958. Den nuvarande siffran motsvarande 4,5 % av invånarna är den lägsta siffra som noterats under överskådlig tid. Socialhjälpens har övervägande utgått i form av hemunderstöd och i medeltal utbetalades under 1962 317 kr i hemunderstöd per hushåll och månad. Till ensamstående personer utgick i medeltal 303 kr per månad och till ensamstående med tre eller flera barn i medeltal 416 kr i månaden. De minskade anspråken får sättas i samband med genomförda förbättringar av sjukförsäkrings- och pensionsförmånerna.

"Den tunga maten" plus minskad rörlighet ges ofta skulden för hjärtsjukdomarnas ökning. Sittande på stol och rullande i bil har "gjort om" vår förbrukning av fettämnen — men matvanorna ändras inte i takt med mekaniseringen.

Är herdar och naturfolk bättre rustade mot åderförkalkning och hjärtsjukdomar än vi?

Varför slamar vårt kärlsystem igen med s.k. blodfett? Varför har den tidigare allmänt omhuldade tesen om ett "gott hull" som tecken på hälsa fått en sådan knäck i dagens samhälle? Ja, det är frågor man ställer sig i samband med hjärtsjukdomarnas stegring i hela den del av världen, där de moderna levnadsvanorna dominerar. Födans sammansättning har diskuterats, bilen och TV-tittandet får sin skuld för "blodfettets" ökning. Det räcker inte med att sitta stilla och titta på fartens tjuvning, på idrottsplatserna i TV-rutan. Man måste röra på sin egen kropp också. På den lediga lördagen och söndagen. De dagar då maten

kanske ofta också blir rikligare och fettrikare än under jäktiga arbetsdagar. En undersökning nyligen i London avslöjade att antalet hjärtinfarkter är högre bland bussförarna än konduktörerna. Konduktörerna är mera i farten med sitt "klippande" än föraren vid sin ratt. Jämförelse mellan kontorister och skogsarbetare i Finland ger en liknande analys. Trots att skogsarbetarna stoppar i sig 45 procent fett klarar de sig bättre än kontoristerna med sina 35 procent — svaret är också här: rörligheten. Kontoristen tillhör de stilla i landet, även om farten på fingrarna är hög. Den räcker dock inte mot skogsarbetarnas allmänt större rör-

lighet — hjärtinfarkterna är färre bland skogsarbetarna än kontoristerna.

Nu kommer Världshälsoorganisationen med ytterligare en intressant upplysning. De kringvandrande herdarna på Somalias slätter är storkonsumenter i fettprodukter, 5—10 liter högfet kamelmjök är den vanliga dagsrationen. Det betyder 6.000 kalorier, 2.880 anses normalt. Här skulle alltså förutsättningarna för de sjukdomar som förbinds med "vällevnad" — främst hjärtsjukdomar — vara synnerligen stora. En undersökning visar dock att hjärt- och blodkärlssjukdomar hos dessa människor är mycket sällsynta.

Uppgiften står i Världshälsoorganisationens tidskrift WHO Cronicle, som även berättar att dessa nomader på de ökenartade slätterna i Somalia på de långsmalt byggda och mycket utåhålliga. Det anses bero på en blandning av semitiska (arabiska) och negroida (bantu) raser. Deras föda består främst av kamelmjök som de dricker när de är hungriga eller törstiga,

inte på regelbundna tider. Kamelmjök är nästan dubbelt så fet som komjök.

Enligt de iakttagelser man gjort i de mera utvecklade länderna skulle en diet som denna medföra ogynnsamma verkningar, bl. a. blodkärlssjukdomar. Läkarna vid sjukhuset i huvudstaden Mogadiscio rapporterar emellertid att sådana sjukdomar är ytterst sällsynta. En grupp vetenskapsmän undersökte 203 herdor mellan 11 och 70 år. De fann att hjärtats ådror föreföll vara helt utan sjukdomssymtom. Man drar slutsatsen att en anpassning till dessa speciella förhållanden har skett under seklernas gång hos detta folk. Liknande förhållanden råder bland eskimåerna som också äter mycket fett.

Herdar, eskimåer och andra naturfolk, i skogar och på slätter, tycks alltså klara av sina hjärtbesvär bättre. Man frestas lätt att liksom fransmannen Rousseau utbrista: "tillbaka till naturen"! Nu skulle väl detta i värsta fall medföra en nedskrotning av bilar, TV-apparater, skrivmaskiner och andra moderna bekvämligheter som håller oss stilla. Så kommer inte att ske. Den moderna människan vill inte utbyta sin stressade tillvaro och ta herdestaven — hon måste leva vidare bland sina bekvämligheter. Och våra samhällsplanerare arbetar nu för fullt med sina fritidsområden — där kamelmjök och andra fettprodukter kan förtäras under större rörlighet, nära naturen, men utan stress. Så någon utvandring till slätterna i Somalia eller till eskimåerna på Grönland är knappast att befara tillsvidare.

Höjt existensminimum föreslås av finansministern

Finansminister Sträng föreslår i en proposition att maximibeloppet för extra avdrag för nedsatt skatteförmåga höjs vid inkomsttaxeringen. Förslaget innebär i princip ett maximum för ett sådant avdrag på 4.500 kr mot nuvarande 3.000 kr. Barnfamiljer med inkomst under existensminimum skall kunna göra avdrag med högre belopp.

Säj, visst hör Du...

Säj, visst hör du sången nu i vår under tallars kronor, där du går — minns du ropet ifrån fjällen?

Vet — jag följer dig varthän du går genom dimomsköljda minnesår — när de tonar bort i kvällen.

Tor Bergner

Skattefrihet för vissa invaliditetsförmåner och hemsjukvårdsbidrag

Dessutom föreslås skattefrihet för invaliditetsersättning och invaliditetstillägg samt för hemsjukvårdsbidrag från kommuner och landsting till vanföra och andra vårdbehövande. Kommunalskatteförordningen kompletteras med en bestämmelse om att värderingen av sjuksköterskelevernas naturaförmåner skall ske med ledning av det pris som gäller i orten.

De nya bestämmelserna skall träda i kraft snarast.

Guldregn i Badkaret

— Är det en överbalanserad budget — eller tjuvgodsgömmans radion snackade om i morse?

Naturfolken är rörligare än vi, äter mera fett och klarar sina hjärtan bättre enligt WHO.

Ny skolöverstyrelse bör ge bättre utrymme för handikappundervisning

Handikapporganisationernas Centralkommitté (HCK) understryker i en skrivelse till Kungl. Maj:t att den förestående omorganisationen inom utbildningsväsendet måste ge garantier för en fortsatt utveckling av handikappundervisningen. Den nya skolöverstyrelsen tycks innebära en klar försämring av redan vidtagna anordningar, om förslaget till utbildningsform antages enligt uppgjorda planer, hävdar HCK. En självständig skolsocial byrå inom den nya skolöverstyrelsens ram samt en rådgivande delegation med representanter för de handikappades organisationer är förslag HCK starkt hävdar i samband med att omorganisationen genomföres. HCK:s yttrande återgives här i sammandrag.

Den förestående omorganisationen inom utbildningsväsendet, vilken berör bl. a. Skolöverstyrelsen och Överstyrelsen för Yrkesutbildning, är en betydelsefull reform även för handikappundervisningen. Den borde ge tillfälle till en angelägen förstärkning av de centrala administrativa och organisatoriska möjligheterna att i fortsättningen främja en fortsatt rimlig utveckling av denna undervisning.

Men vid en granskning av det betänkande om *Den nya Skolöverstyrelsen* som avgetts av 1963 års organisationskommitté för skolväsendets centrala ledning m. m. finner vi i HCK att man i planeringen av denna viktiga reform inte bara underlåtit att utnyttja tillfället att stärka de administrativa garantierna för en välbehövlig fortsatt kvalitativ och kvantitativ förbättring av handikappundervisningen utan dessutom t. o. m. försvagat dessa garantier. Vi finner detta förhållande oroväckande. Det skulle nämligen betyda en försämring om den skolsociala rotel, under ledning av ett undervisningsråd, som finns i

den nuvarande skolöverstyrelsen, i enlighet med förslaget skulle avskaffas och om den specialiserade sakkunskap som där nu är företrädd i fortsättningen endast skulle finnas representerad inom en avdelnings- eller byrådirektörssektion i den byrå på UA-avdelningen som inom verket svarar för undervisningen på grundskolestadiet — samtidigt som ett flertal funktioner tillhörande handikappundervisningen fördelas på andra avdelningar och byråer som dock icke får någon specialiserad expertis för denna uppgift.

Det verkar som om man hade föreställt sig att den specialiserade sakkunskap som erfordras för handikappundervisningens centrala administration väsentligen enbart eller nästan enbart skulle behöva avse undervisningen vid sådana specialskolor som motsvarar grundskolestadiet och viss därtill anknuten yrkesundervisning. I själva verket erfordras sådan särskild expertis även för handikappundervisningen på

● HCK-NYTT

gymnasienivån liksom för yrkesutbildningen i dess helhet.

Att frågorna rörande de handikappade elevernas undervisning i mycket stor utsträckning också hänger samman med *elevehemsförhållanden*, eftersom specialskolorna för handikappade i stor omfattning är internatskolor, har ej heller beaktats i den föreslagna organisationen.

Dessutom är att märka, att det inte endast är vid handläggningen av frågor om undervisningen av handikappade elev i specialskolor vid sidan av det allmänna skolväsendet, som den särskilda expertisen erfordras. Den måste också kunna tillgodose de handikappades behov i administrationen och utvecklingen av övrig undervisning, såväl den allmänbildande som den yrkesutbildande. Det är å ena sidan angeläget att undanröja de hinder, som fortfarande ofta föreligger för handikappad ungdom att — så långt det är lämpligt och möjligt — utnyttja den vanliga undervisningen. Å andra sidan är det också angeläget att det icke — på sätt som fortfarande i stor utsträckning sker — i de vanliga skolklasserna undervisas barn, som med väsentligt större behållning hade kunnat tillgodogöra sig specialklassundervisning och att i specialklasserna heller icke undervisas barn, som hade haft vida större nytta av specialskolundervisning — som dock även den i flera fall med fördel kan anknytas till vanliga skolor.

Den expertis, som har erfarenhet av de komplicerade problem, vilka ofta känneteckna handikappundervisningen, liksom om framkomliga vägar att lösa problemen

Forts. å sid. 16

Erfarenheter visar att barn med hörselrester inte fått undervisning i tid och förlorat de förutsättningar språket öppnar.

USA-RESA I PLASTÅLDERN

Vill man ha något mera än vad en vanlig bok ger ska man läsa John Steinbecks *Resa med Charley*. Det är onekligen ett konstigt sätt att börja en presentation. Man kan misstänka att anmälaren vill slippa lätt undan, inte vill fördjupa sig, och nöjer sig med en allmän fras. För det är ändå en nobelpristagare — och därför måste man säga något "bra" om boken, måste bara! Men att boken "ger något mera" är nu ett intryck som förföljer en efter denna resa med Steinbeck i hans husvagn; hans syner och upplevelser på amerikanska vägar, hans sätt att pricka in glimtar och upplevelser av en stor kontinent — och inte minst sättet att umgås med Charley, hunden och följeslagaren på resan.

Den rullande husvagnen, ett stabilt åkdon utrustad med många amerikanska prylar och bekvämligheter, är en småputtrig liten värld för sig, hunden och människan, på jämställd nivå, utan sentimentalitet i umgängesformerna, en rullande gemenskap genom städer och landskap. Att resan bjuder också på strapatser ska understrykas. Husvagnen är inget "elfenbenstorn" diktaren använder för romantiska studier. Trots frånvaron av statistiskt gods, siffror och exakta fakta, är det ett stycke amerikansk verklighet i dag diktaren John Steinbeck ger oss.

Resan startade en höstdag 1960 och det är således ingen gammal nybyggarromanlig i boken: — "Åker ni i den där?" — "Ja visst." — "Vart då?" fortsätter den nyfikne. — "Överallt" blev det snabba svaret. Och så rullar "Rosinante" iväg, lastad med dubbelsäng, gasspis med fyra lågor, kylskåp, myggnät, mat och dryck, skotsk whisky, gin, vermut, vodka, en medelgod konjak, lagrad ciderlikör och en låda öl. "Det måtte bli ett väldigt kalas", sa leverantören till alla dryckerna, för det var en stor order för en liten butik. Nu var det så att Steinbeck behövde något att bjuda på i sitt rullande hem längs vägarna, folk han träffade och behövde prata med; det var i egentlig mening inte fråga om en "våt resa". Dessutom har en del amerikanska stater spritförbud, så det gällde att ha ett litet lager inombords i "Rosinante".

De amerikanska städerna har sina bakgårdsproblem, säger författaren, "högar av

rostiga bilvrak och nästan begravda under avfall". Problemet fanns också på indianernas tid. Men när en indianby blev för överhopad av sitt eget avskräde flyttade invånarna — "vi har ingenstans att ta vägen". En besvärlighet för bilisten är att olika stater i USA har olika regler för hastigheten. Det är svårt när man vant sig vid åttio kilometer att växla om då man passerar gränsen till en stat med

John Steinbeck, modern upptäcktsresande i husvagn, berättar om USA.

BOKTT

hundra kilometer i trafikförordningen. På ett ställe, där författaren stannade, var allt av plast, golv, gardiner, bordskivor — all mat låg i cellofan eller plastkistor — till och med servitrisen hade syntetiskt förkläde och var varken glad eller ledsen. "Hon var ingenting alls, blicken var tom, kinderna beströdda med plastpuder." I denna plastvärld var hygienen driven till sin yttersta konsekvens, i badrummet stod två dricksglas i slutna cellofanpåsar med påskriften: "Dessa glas är steriliserade för att skydda er". Tvärsöver toalettstolen satt en pappersremsa med budskapet: "Denna sits är steriliserad med ultraviolettt ljus för att skydda er". Det enda uppmuntrande var när Charley på hundars vis respekt-

löst lekte med plastmattan som en valp, trots att han var ett hundskap vid mogen ålder.

Vid ett tillfälle parkerades "Rosinante" i närheten av en kyrka. Där fick Steinbeck höra en predikan, som var något annat än vad "det psykiatriska prästerskapet" förtäljer om att "våra synder egentligen inte alls är synder utan olyckliga omständigheter som åstadkommit av krafter vi inte har kontroll över". I den här kyrkan var det inget sådant trams. "Prästen, en man av järn med ögon av verktygsstål och ett framställningssätt som en tryckluftsborr", gjorde inga reservationer för våra onda gärningar. Med kylig tvärsäkerhet utmålade han vad som kommer att hända oss, om vi inte i grunden omvandlar oss, och hans beskrivning av det helvete som väntar oss var av modernaste snitt — inte något gammeldags sådant med ojämn temperatur utan en inrättning skött av förstklassiga tekniker. Upplivad av framställningen stoppade författaren fem dollar i kollektbössan och skakade hjärtligt hand med prästen efter predikans slut.

Dessa glimtar vill ge en uppfattning om en bok fylld av blixtrande iakttagelser. Nu ska ingen förledas att tro, att Steinbeck bara kritiserar och nedvärderar. Så är inte alls fallet, även om glimtarna här kan tolkas så. I grund och botten tror nog Steinbeck på sitt land och dess stora möjligheter. Steinbeck inser också sin egen begränsning inför all den väldighet han mött på resan. "Min inre känsliga framkallningsplåt har börjat bli grumlig", säger han på ett ställe. Man har svårt att acceptera denna författarens anspråklöshet om att kunna bedöma dagens USA med sina diktarinstrument.

S. H.

John Steinbeck: *Resa med Charley*, Bonniers Förlag, pris 23:50.

Schacklösning

1. b8S†! (Draget 1. b8D? visar sig vara ett fel som vederlägges med 1.—, Sc†. 2. Kd6, S×b8!). 1. —, T×b8, Sc†. 3. Kd6, S×b8. 4. Kc7. Nu har man uppnått en ställning med ömsesidigt dragtvång. I och med att det är svart tur att dra är han dömd att förlora någon av sina pjäser och därefter är spelet remi.

LYRIK FÖR ALLA

Av NILS-ERIC BJÖRSSON

Vad är lyrikens uppgift? Varför är vi så många som läser lyrik? frågar Olof Lagercrantz i förordet till en antologi som han sammanställt och som utkom i höstas: "Lyrisk läsebok", innehållande inte mindre än över trehundra svenska dikter från äldsta tider till 1940-talet. "Vi läser därför att vi tycker det är roligt", svarar han på sin fråga. "Vi känner att lyriken är ett medel för stegrandet av vår medvetenhet om världen, om människorna och om oss själva. Vårt känsleregister breddas, våra tankar blir befruktade, våra sinnen får en ny mottaglighet, mörkret som alltid vill strömma in i själen drivs en smula tillbaka."

Nog täcker Hjalmar Gullbergs vackra dikt "människors möte", som ingår i antologin, mycket av det som Olof Lagercrantz talar om.

"Om i ödlig skog
ångest dig betog,
kunde ett flyktigt möte
vara befrielse nog.

Giva om vägen besked,
därpå skiljas i fred:
sådant var främlingars möte
enligt uråldrig sed.

Ett typiskt verk av Folke Dahlberg
ur hans poetiska värtvärld
i vatten.

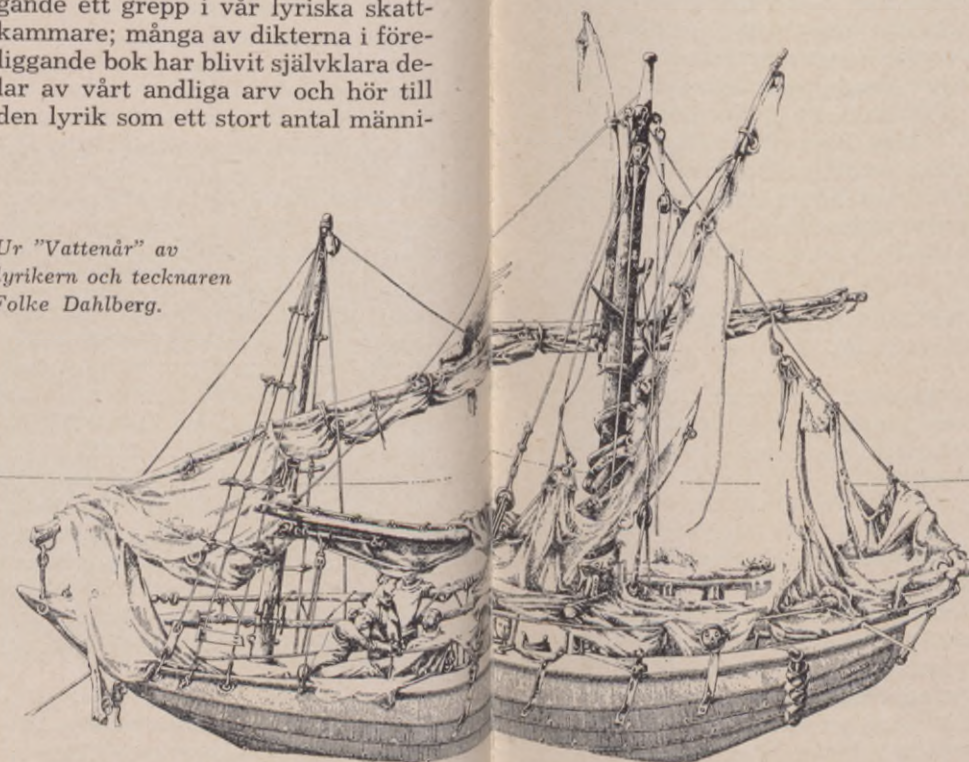

Byta ett ord eller två
gjorde det lätt att gå.
Alla människors möte
borde vara så."

Den folkliga anknytning och intima kontakt med lyriken, som titeln "Lyrisk läsebok" aviserar, infrias också i allra högsta grad när man går igenom den antologi som Olof Lagercrantz sammanställt och som FIB:s Lyrikklubb givit ut. Här har man fått fram en grundläggande lyrikbok, som man vill önska att alla hem ska komma i besittning av. Får

man inte intresse och känsla för lyrik genom denna kontakt får man det aldrig. "Lyrisk läsebok" är övervägande ett grepp i vår lyriska skattkammare; många av dikterna i föreliggande bok har blivit självklara delar av vårt andliga arv och hör till den lyrik som ett stort antal männi-

Ur "Vattenår" av
lyrikern och tecknaren
Folke Dahlberg.

skor länge hämtat glädje ur. Var man än öppnar boken finner man en lyrisk pärla. Vi roade oss att på måfå sätta in ett finger och det ögonen mötte var Gunnar Mascoll Silfverstolpes underbara "Vårnatt", som börjar så här:

"Violernas doft förnimmer
jag ännu en liten stund,
men slocknat har kvällens skimmer
i barndomens vårlöksslund.

Än sprudlar en koltraststämma.
Snart sjunker den också hän,
I natt får jag sova hemma
i hägnet av stilla trän — — —"

Men är vi verkligen så många som läser lyrik, som Lagercrantz påstår? Många skulle nog vilja hävda motsatsen, att lyrikintresset är synnerligen kient här i landet. Men då känner man inte till det rätta förhållandet.

På FIB, som gjort en pionjärgärning vad folkbokutgivningen beträffar, frågade man sig varför det var så få människor som köpte och läste svensk lyrik. Överallt i kulturella sammanhang talade man i varma ordalag om hur högtstående vår svenska lyrik var. Kunde det bero på att den breda massan inte kände till det-

LYSSNAREN.

Etsning av Börje Sandelin ur hans magnifika bok i lyrikklubbens serie.

ta förhållande, helt enkelt inte hade en aning om vilka skatter som fanns förborgade i den svenska lyriken? frågade man sig. Resultatet av dessa spörsmål blev att man försöksvis gav ut en svensk diktantologi. Den fick kort och gott namnet "De bästa dikterna". Den utgåvan — som på ett par år gick ut i över 50.000 exemplar — lade grunden till FIB:s Lyrikklubb. Det var 1953.

Man hade kalkylerat med omkring 5.000 medlemmar det första året — och fick 16.000. Det är en siffra som stått sig. Stig Carlson, chef för Lyrikklubben, konstaterade att den höga medlemsiffran "inte var något utslag av vanlig nyhetsnyfikenhet utan i stället ett grundmurat intresse". Ett intresse som fanns redan hos människorna, menade han, "det var bara det att ingen tidigare kommit på idén att utnyttja det och kanalisera det i vettiga banor".

FIB:s Lyrikklubb vill inte vara

något självändamål; den strävar efter att lägga upp verksamheten så att den både täcker redan befintliga behov — och skapar nya. Därför vill den i sin bokutgivning försöka få fram böcker som lyrikläsarna känner sig förtrogna med. Men den vill också presentera sådant som tidigare varit okänt.

Utgivningen har varit mycket differentierad. Här han svenskt och utländskt samsats, klassiskt och modernt, antologier har avlösts av originalutgåvor och även diktarmonografier har funnits på programmet.

Så har t. ex. Lyrikklubben givit ut urval av svenska klassiker som Stagnelius, Atterbom, Runeberg. Urval av Dan Andersson, Jändel och Erik Blomberg har också förelegat. Originalutgåvor som "Syntaxuppreoret" och "Fridas tredje bok" av Birger Sjöberg har varit lyrikhandlingar av stora mått och hört till det absolut intressantaste på litteratur-

Forts. å sid. 23

GRAFIK

konst för alla

Av NILS-ERIC BJÖRSSON

En vanföreställning som inte är ovanlig är uppfattningen att det är bara oljemålningar som kan vara konst. Men goda oljemålningar är ofta dyra och därför förblir man utan tavla. Såvida man inte som många andra faller för de bjärta oljor som mer eller mindre gjorts på löpande band och som man brukar kalla hötorgskonst.

Många köper sig en reproduktion i stället för den uteblivna oljemålningen. Men man ska nu veta att en reproduktion aldrig kan vara något konstverk, utan uteslutande måste betraktas för vad den är: en reproduktion av ett konstverk. En reproduktion kan man betrakta endast som ett mer eller mindre lyckat försök att ge en föreställning om ett konstverks utseende. I studiesyfte fyller den emellertid en odiskutabel uppgift.

Vad man starkast reagerar mot i det här sammanhanget är det konstgeschäfte som florerar. Hur många konstförlag och kringresande försäljare har inte under de senaste åren utnyttjat folks okunnighet och till hutlösa priser prånglat ut reproduktioner genom att annonsera och tala om "förnämligt konstverk, enastående prydnad" etc.

Den som gärna vill skaffa sig en tavla, men inte anser sig ha råd att köpa en god oljemålning behöver för den skull inte bli utan god originalkonst. Lösningen heter grafik.

Grafisk konst kan skapas på flera sätt. Men en sak är gemensam för de olika förfaringssätten: konstnären arbetar fram sitt motiv på ett visst bottenmaterial — trä när det gäller träsnitt, kopparplåt när det är fråga om etsning, eller sten när konstnären arbetar med en litografi — och konstverket kan betraktas som färdigt först när den på bottenmaterialet

skapade bilden överförs på ett papper genom tryckning. Motivet trycks sedan om ett antal gånger, men varje tryckt blad blir ett original emedan full identitet råder mellan exemplaren. Det senare garanterar konstnären genom att granska och signera de grafiska bladen.

Nu finns det en del som har svårt att förlika sig med att ett original kan förekomma i flera exemplar. De vill vara ensamägare till konstverket. Om detta kan man säga att upplagorna är små: Konstfrämjandets grafik går ut i upplagor på 100—300 ex. Men det väsentligaste är väl det estetiska, konstnärliga värdet. Det är ju inte mindre för att ett konstverk finns i flera exemplar.

Ja, det konstnärliga värdet hos ett grafiskt blad kan vara lika stort som hos vilket annat konstverk som helst. Grafiken behöver inte stå tillbaka för någon konstart. Hur rätt har inte Jurgen v. Konow när han säger i sin uppmärksammade bok "Om grafik": "Ingen konstart är väl finare eller bättre än någon annan. Alla former av bildskapande hänger ju så intimt ihop och målsättningen är så gemensam att en värderande uppdelning är lika ofruktbar som orimlig."

Den äldst kända linjeetsningen är utförd av Albrecht Dürer och daterad 1513. Rembrandt är den store mästaren inom grafiken och hans inflytande sträcker sig ända till vår tids grafiker.

Träsnittet är äldst av de konstgrafiska metoderna och uppträdde i Kina redan på 800-talet. På 1890-talet började en modern storhetstid genom Gauguins och Edvard Munchs pionjärinsatser.

Genom Delacroix och Henri Toulouse-Lautrec går litografin en storhetstid till mötes; det är med den senare som färglitografin gör sin entré på allvar.

Till den moderna grafiken är mästare knutna som Picasso, Matisse, Chagall, men också här hemma har vi nått fina konstnärliga resultat inom grafiken. Att berätta om svenska grafiker skulle vara detsamma som att bläddra i ett konstnärslexikon. Det är inga överord att säga att den svenska nutidsgrafiken är lika intressant och konstnärligt högklassig som den utländska.

■ NY SKOLÖVERSTYRELSE BÖR...

Forts. fr. sid. 12

bör i många fall också kunna tillföra arbetet med planläggning och utveckling av skolväsendet i dess helhet värdefulla synpunkter.

*

Undervisningen och yrkesutbildningen av handikappade är kvantitativt sett alltför starkt otillräcklig både inom det allmänna skolväsendet, i yrkesskoleväsendet och i specialskolorna. Samtidigt är de kvalitativa utvecklingsbehoven omfattande och till stor del av sådan karaktär att de ställer anspråk på avsevärda planerings- och ut-

vecklingsinstanser. Även för planeringsavdelningens arbete är den specialiserade sakkunskap varom här är fråga sålunda av största betydelse.

HCK tar icke ställning till den administrativa integrationsprincip varpå förslaget till den nya skolöverstyrelsen bygger. Vad vi i HCK vill hävda är emellertid att en integrationsprincip inte får utformas på sådant sätt att den specialiserade sakkunskapen i handikappundervisningen inte får tillfälle att, där så erfordras, göra sitt inflytande gällande i verkets arbete över hela linjen. Det gäller här en sakkunskap som måste ha betydande omfattning eftersom behoven för olika handikappgrupper till stor del är olikartade och de många betydande svårigheter som det gäller att övervinna förutsätter mycket kvalificerade administrativa insatser.

Med detta vill vi icke ha sagt att de integrerade administrationsenheterna i den nya skolöverstyrelsen skulle komma att avsiktligt försumma handikappaspekterna på sina arbetsuppgifter. Vi tror tvärtom att de skulle söka väl beakta även dessa aspekter. Men möjligheterna måste dock komma att allvarligt begränsas i den mån specialiserad expertis inte automatiskt får medverka i arbetet med handikappfrågorna. Därtill kommer att ifrågakvarande organ kommer att i dominerande utsträckning få sitt ansvar koncentrerat till helt andra arbetsuppgifter. Det kan inte hjälpas att handikappsynpunkterna även av detta skäl alltför lätt blir eftersatta. Det är helt enkelt inte realistiskt att föreställa sig att integrerade administrativa enheter kommer att ägna tillräcklig uppmärksamhet åt handikappproblemen om de inte får regelbunden hjälp av specialister som har ett *förstahandsansvar* för denna uppgift. Denna expertis med specialansvar blir i praktiken inte utnyttjad tillräckligt allmänt om organisationsplanen förlägger den till en "segregerad" sektion, vars uppgifter väsentligen begränsas till vissa specialskolor.

Vi är i HCK väl medvetna om de framsteg som gjorts i handikappundervisningen under senare tid. Vi tror också att det nya skolverket kommer att söka bidra till fortsatta framsteg. Men vi är samtidigt övertygade om att dessa framsteg kommer att bli väsentligt större än eljest om den nya skolöverstyrelsen får sådana expertresurser i högre ställning och en sådan ansvarsfördelning inom verket som kan vara ägnad att befördra framstegen.

Och vi vill starkt understryka att det nuvarande tillståndet inte i första hand

skall värderas efter de framsteg som gjorts. Det gäller framför allt att döma efter hur mycket som återstår innan förhållandena blivit tillfredsställande. Och dessutom efter hur mycket som kan vinnas både för den enskilde och för samhället genom att allt fler handikappade människor utvecklas därhän att de bättre kan reda sig själva och bidra till produktionen.

Bl. a. till följd av socialförsäkringsreformerna har *rehabiliteringen* under senare år tilldragit sig en ständigt ökad uppmärksamhet. Till rehabiliteringen hör undervisning, utbildning och omskolning för dem som på grund av olika fysiska eller psykiska handikap icke kunnat absorberas av arbetsmarknaden eller ens kunnat erhålla s. k. skyddad sysselsättning eller som är i behov av s. k. träning för det dagliga livets behov. Men den särskilda undervisning, utbildning, omskolning och träning som sätts in senare i livet arbetar under väsentligt sämre förutsättningar än eljest om vederbörande icke under den egentliga skol- och utbildningsåldern erhållit all den utbildning som då borde vara möjligt att ge. Vi har rik erfarenhet av att t. ex. även normalbegåvade CP-ungdomar som erhåller viss yrkesutbildning eller arbetsträning vid särskilda kurser ofta är hindrade därigenom att de icke erhållit tillfredsställande skolunderbyggnad — i vissa fall inte ens tillräcklig skriv- och läskunnighet. Att lik-

Möbler och människor

...eller rättare sagt; människan formas av sin miljö.

nande svårigheter gör sig gällande även för andra grupper av fysiskt handikappade är också ett faktum. Det register av yrkesutbildningsmöjligheter som funnits för vissa grupper av handikappade har hittills varit alltför begränsat och föga anpassat till den moderna arbetsmarknadens krav och möjligheter. Barn med hörselrester har inte fått möjlighet att tillvarata dessa hörselrester i tid och därför gått miste om de förutsättningar, som skulle ha öppnats, därest de fått tillägna sig språket. F. d. hjälpklassel elever har kommit sist i kön till yrkesutbildningen och ofta lämnats därhän sedan den skolpliktiga åldern passerats, specialskoleundervisning har icke följts av egentlig yrkesutbildning eller fortsatt arbetsträning — skolan har med andra ord i synnerligen många fall till väsentlig del förfelat sin uppgift med påföljd att rehabiliteringsbehoven blivit alldeles onödigt stora och svåra att tillgodose.

Skolan har en stor del av ansvaret för att nödvändig terapi, såvitt den har samband med undervisning och utbildning, sätter in så tidigt som möjligt och därmed blir verksam. Och sådan terapi bör ges även fortsättningsvis i den mån så erfordras. Dess centrala administrativa ledning måste obönhörligen anpassas efter detta krav.

Förslag och synpunkter om handikappundervisningens plats inom den nya organisationen:

Vi föreslår att den nuvarande skolsociala roteln i första hand bibehålls som en särskild byrå. Den bör i likhet med folkbildningsbyrån få en *självständig ställning* vid sidan om avdelningarna. I den mån vissa funktioner som nu tillkommer den skolsociala roteln flyttas till andra administrativa enheter skall den skolsociala byrån dock medverka och ta del i ansvaret. Dess personaluppsättning måste dimensioneras med hänsyn till detta viktiga behov. Dess chef skall vara undervisningsråd och skall som sådan kunna medverka i Skolöverstyrelsens överläggningar på chefsnivån och där ha rätt och skyldighet att anför reservationer samt i enlighet med särskild instruktion verka för att handikappsynpunkterna beaktas även i den integrerade undervisningen, liksom i verkets planeringsarbete. Den skolsociala byrån torde även kunna medverka i den planering av utbildning av personal för handikappvård och handikappundervisning som det ankommer på den nya skolöverstyrelsen att — i samråd med den andra organ — administrera.

Till den skolsociala byrån bör knytas en rådgivande delegation inbegripande repre-
Forts. å sid. 24

Det bästa var när handlarn skickade ner honom i källarn för att sätta sprätt på pannan, som han sa — det var därnere han upplevde själva livet och själva världen, åh, han kunde uppleva succéers berusande tjusning därnere, och det hände att han bugade sej inför tusenden. Alltsammans skedde förstås tillsammans med Henne — någon vackrare fanns inte på denna jorden: hennes mjuka, röda leende, hennes ljusa, böljande hår, hennes djupa, blå ögon, smilgroparna i hennes kinder, hennes kropps linjespel.

Marlene hette hon. Marlene! Och närmre honom kunde hon inte vara. Det var inte bara det att hon strålade emot honom från affischen som han knyckte häromkvällen från tavlan utanför affären och som nu hängde i värmepannans närhet — nej, tydligare fanns hennes bild i hans hjärta.

Bara nu handlarn kunde säga åt honom oftare att gå ner och elda: det var den order som han älskade mest av alla order. Men den kom allt sällsyntare, trots att vintern blev allt kallare och kallare och han själv likväl som handlarn huttrade allt mer och mer, där de stod bakom diversebutikens disk, bland strömmingskaggar och blåställ, osthaltor och fotogenlyktor, sirapsburkar och smörpaket — fast när det gällde det senare var det dåligt nu för tiden: krediten från mejeriet var slut, ja, handlarn var helt enkelt i små omständigheter numera.

Ibland tog ynglingen mod till sej och frågade, för han var ju dock Andre man och slog in paket nu för tiden, när det ibland kom någon kund, även om en del som var avundsjuka kallade honom för springjanne:

— Ska jag kanske inte gå ner och elda?

Handlarn liksom reste på sej i sin stora, säckiga svartkostym och tog sej förbryllat åt mössans blanka skärm.

— Hm, sa han.

Och Andre man — ja, visst förstod han honom, för en sak var att säga elda och en annan sak var att kunna göra det: det var inte lätt för en lanthandlare i dagens läge, även fast han förde korta varor, mat och diverserier, ja, rena specialiteterna — det var önt om billig ved, och julgranarna som Andre man hade samlat ihop vid dörrar och broar räckte bara januari månad ut. Sockerlådorna var också slut och det var sällan det kom några nya, för sockerbolaget i stan hade mäst vidtagna restriktiva åtgärder, som det hette i papperen.

— Jag bara fråga, sa Andre man och slog en åkarbrasa så att finnarna började glöda i hans panna.

— Ja, frågan är ju fri, sa livsmedels-, diverse- och specialitetshandlaren och la

Förste älskaren...

Novell av SVEN O. BERGKVIST

handen över en av fönstrets isblommor. Men nu kanske du vill åka fram till Mårtens Livs i köpingen och hämta ett par kilo smör, två bit och två strö, för Sjölund kommer nog och gör affärer i eftermiddag.

— Jag såg fyra kastveträn när jag gick hit i morse... som Bonn hade tappat, sa Andre man.

— Ja, då är det väl bara att fiska upp dom efter vägen då, sa handlarn och lyste upp. Men först Mårten! Hälsa från mej bara.

— Paketykeln har punkterat, sa Andre man.

— Då blir det väl att laga den då, sa handlarn.

— Det går inte längre, sa Andre man. Förresten så sa Mårten framme i köpingen att han inte lånade ut mer... förrän han fått tillbaka det förra, sa Andre man fortsättningsvis så försynt han nu kunde.

— Gå och hämta ven och håll tyst, pojksa handlarn irriterat.

Och det gjorde Andre man.

Härligt, tänkte han — nu ska det bli elda av! Och han såg redan hennes ansikte, ljuvligare än någon annan kvinnas — och hon tittade på honom så ömt när han travade i väg genom snön. Åh, allt var Marlene för honom och allt talade hennes språk: den smala, slingrande vägens vitduniga girland, de snötyngda träden, de små, kuviga gårdarna som låg utspridda för vindarnas vind.

Allt var Marlene — och det var kanske inte så underligt om han nu knappt märkte den lilla Ingrid Svensson från Bortombyn, fastän han gått tillsammans med henne i skolan i alla år och fastän de båda medverkat med uppläsning vid Logen Blå Klockans nyårsvaka.

— Hej, sa hon i sin stora kappa som hon nog hade efter äldsta systemen, och hon plirade mot honom med sina grågröna, lite sneda ögon och fräknarna riktigt lyste kring hennes uppnäsa.

Teckningar: GUNNAR PERSSON

Nej, han kom sej inte för, förrän det var för sent, och då hörde hon kanske inte att han besvarade henens hälsning och var så folklig han nu kunde. Han till och med vände sej om efter henne — och märkte att hon ryckte på axlarna och tog ut stegen. Vad det nu kunde bero på.

Han ökade själv farten och tänkte inte närmare över det hela.

*

Och i flygande fläng hämtade han veden och snabbt var han tillbaka — och sedan eldade han hela eftermiddagen. Nå, det blev lite si och så med värmen, om han nu skulle vara ärlig: han snålade med kastvedträden så att de skulle räcka så länge som möjligt, ja, kanske hela nästa dag.

Och vad skulle han med så mycket värme till när han upplevde själva livet och själva världen tillsammans med hon som var Hon på jorden — och som uppträdde vid hennes sida inför tusenden och åter tusenden.

Han rev bort motspelarens bild, den smilfinkande goddagspiltens — och han satte sej själv i hans ställe.

Kärleksparet, ja, så hette filmen — och han mindes den så tydligt. Och nu var det han som var motspelare: det var han som flög över oändliga hav och längs vansinnigt höga bergskedjor, det var han som slogs och grät och log och som landade i hennes famn, som det stod i ortstidningens reklamcitat. Det var han som sköt bovar och banditer. Det var han som kastade ifrån sej revolvern, höjde ett glas och kyss-te hennes läppar. Det var han som kom bort sej i öknen, svalt och blev sjuk och var nära att dö — och det var hon som räddade honom till slut. Och där stod de sida vid sida när han fick medalj.

Och de bugade sej sida vid sida inför nära en miljon.

Och de föll åter i varandras armar...

*

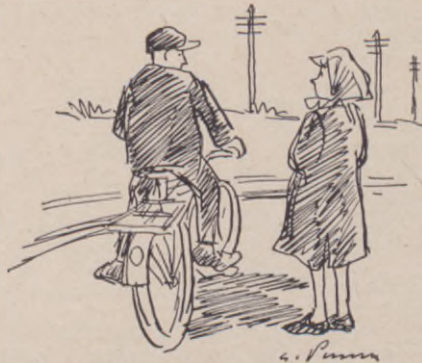
Men det var då som handlarn kom ner, livsmedels-, diverseri- och specialitets-handlaren, ja, det var han som kom och förstörde alltsammans.

— Va i sjumila helskotta är det här? frågade han rent ut. Skulle det inte bli varmt nu då, va?

Då såg förste älskaren att det hade slocknat i pannan.

— Hm, sa han, för nu var det hans tur att yttra sej på det viset.

— Hm- sa handlarn och blev alldeles utom sej och han ryckte och slet och slängde — och det värsta var att han fick tag i affischen som han skrynklade ihop och slängde in i pannans mörka, svedda gap. Ska man behöva lära dej att elda nu också? sa han och tände på.

— Du kanske vill åka på ramen? sa han.
Så slipper du gå...

Och det sista motspelaren såg av henne var hennes sneda, förtvivlade leende...

— Ska man bära sej åt på det där viset? sa han, fastän han nu bara var Andre man. Man kan väl gå fram med lämpor, i alla fall, sa han.

— Va? sa handlarn gapande. Gå fram med lämpor?

— Ja, sa förste älskaren och svalde bittert.

— Hör jag va jag hör? sa handlarn och tog sej åt örat, som om det nu någon som hade nypit honom eller givit honom en örfil. Nä, nu är mitt tålamod på bristningsgränsen, fortsatte han. Och ger du dej inte ögonaböj i väg till köpingen och hämtar smör, strö och bit så, så... Sjulund är re-

dan här. Nu får jag försöka underhålla honom under tiden. Nåå? Men så sätt fart då!

Han fick låna en cykel i grangården. Han skyndade åstad och allting var grått, fastän det var vitt. Allting var borta, och han mindes inte längre hennes ansikte. Han levde helt enkelt inte i själva livet och själva världen, nej, den här byn blev tydligare och tydligare för honom. Inte ens köpingen imponerade på honom, när han väl var framme där — allt var bara smått och vardag och ingenting, i det stora hela.

— Ska ni ruinera mej? klagade den runde Mårten handlare, men Andre man från byhandeln brydde sej inte om det, utan tog nu sitt smör, sitt socker och gav sej av tillbaka. Kom ihåg att det är sista gången! ropade Mårten efter honom.

Men andre man struntade i allting nu, för allt var över.

Fast när han såg Ingrid Svensson komma ut från den där avtagsvägen så tittade han en stund åt hennes håll, ja, han till och med stannade till.

— Hej, sa han.

Hon dröjde en bra stund.

— Hej, sa hon så, fast mycket, mycket tveksamt.

— Du kanske vill åka på ramen? sa han. Så slipper du gå. Åk på ramen, va! bad han, och till slut gick hon med på det. Och han märkte efter hand att det inte var så värst dumt.

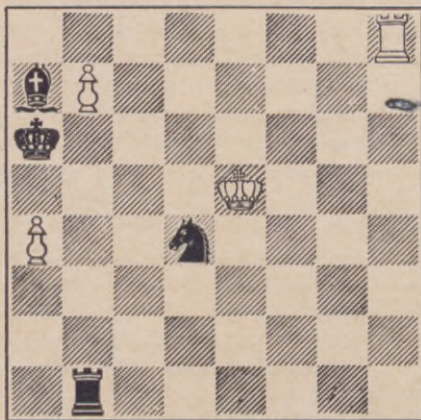
”Kärleksparet”, ja, så hette filmen — och han mindes den så tydligt. Och nu var det han som var motspelare: det var han som flög över oändliga hav och längs vansinnigt höga bergskedjor...

Redigerat av
A. HILDEBRAND

STUDIE

av E. L. Pogosjanz, Sovjet
Original för Status

Remi.

E. L. Pogosjanz tillhör den nya generationen av sovjetryska studieförfattare. Hans namn är redan känt även utanför Sovjets gränser. Nu hoppas vi kunna glädja även "Status" läsare med en liten, men utsökt vacker originalstudie.

Lösningen återfinns på sidan 13.

SVERIGEMÄSTAREN BRILJERAR

Kristian Sköld, som genom sin seger vid SM i Karlskrona bärgat sin fjärde SM-titel, är en mångsidig schacktalang. Han kombinerar gott positionssinne med en imponerande kombinationsförmåga och är inte den som skyggar för originella och självständiga spelplaner.

I det följande SM-partiet mot K. Arnstam offerar han gladeligen tre bönder för att komma till ett kungsangrepp.

ALJECHINS FÖRSVAR

Spelat vid SM i Karlskrona.

Vit: K. Sköld, Stockholm

Svart: K. Arnstam, Hässleholm

1. e2—e4	Sg8—f6
2. e4—e5	Sf6—d5
3. d2—d4	d7—d6
4. Sg1—f3	—

En relativt oförarglig variant av Aljechinförsvaret. Om vit strävar efter fördel i spelöppningen måste han välja den s. k. fyrbondevarianten med c2—c4 och f2—f4.

4. —	Lc8—g4
5. Lf1—e2	g7—g6

Den svarta spelplanen i samband med 5. —, g6 består i förberedandet av d6—d5 och försvagningen av bonden d4 medels Lg4×f3.

6. h2—h3	Lg4×f3
7. Le2×f3	c7—c6
8. 0—0	Lf8—g7
9. c2—c4	—

Denna fortsättning i förening med de följande dragen förefaller chansrikare än

9. De2, som Asztalos valde mot Colle i Bled 1931 och som ledde till fördel för svart.

9. —	Sd5—c7
10. e5×d6	Dd8×d6
11. d4—d5!	—

Ett garderade av bonden d4 skulle förr eller senare resultera i dess fall.

11. —	C6×d5
12. cy×d5	0—0
13. s61—c3	Tf8—d8
14. Sc3—e4	—

Bonden på d5 kan givetvis inte slås p. g. a. Sf6† med damvinst.

14. —	Dd6—b6

På 14. —, De5 hade vit spelaren tänkt fortsätta med 15. Sc5, för att på 15. —, b6 inta den goda springarpositionen på d3. Svart måste därefter värja sig mot hotet d5—d6 och L×a8.

15. Lc1—e3!	Db6×b2

Ett första bondeoffer som deplacerar den svarta damen och ger vit ett betydande utvecklingsförsprång.

16. Ta1—b1	Db2×a2

De vita bönderna på damflygeln är nu ett minne blott, men nu finner vit tiden mogen att skrida till aktion.

17. d5—d6!	e7×d6

Ett tredje bondeoffer för att luckra upp den svarta ställningen. På 17. —, Sca6 planerade vit 18. Lg5 och oma nu 18. —, f6, så 19. Dc1! med lovande angreppsutsikter.

18. Le3—g5	Td8—d7
19. Tf1—e1!	—

Trots tre bönder under kan vit kosta på sig ett stilla drag! Detta är dock allt annat än oskyldigt.

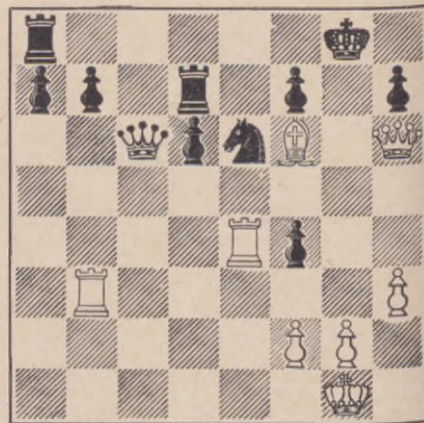
19. —	Da2—a6
20. Dd1—d2	Sc7—e6
21. Se4—f6†	Lg7×f6
22. Lg5×f6	Sb8—c6
23. Dd2—h6	Sc6—d4!

Det bästa försvarsdraget. Mycket lockande var nu 24. Txe6, ty efter 24. —, Sxe6 skulle svart vara försvarslös efter 25. Tb4 med det direkta hotet 26. D×h7†. Men efter 24. —, f×e6, 25. L×d4 är det osäkert om vit kan vinna.

24. Lf3—g4	Sd4—f5

Det hotade pjäsvinst genom L×d4. På 24. —, Tc7 följer 25. Tbd1 och svart har inget tillräckligt försvar.

25. Lg4×f5	g6×f5
26. Tb1—b3	f5—f4
27. Te1—e4	Da6—c6

Och så till sist en liten elegant avslutningspoäng:

28. Tb3—g3†!	uppgivet.

Pristagare

till bildkryss nr 1

Pristagare:

1:a pris kr 25:—, Elisabeth Fredin, Englebretksgatan 27, Ystad

2:a pris kr 10:—, Margareta Almlöf, Södertorg 11, Visby

3:e pris kr 5:—, Ulf Nilsson, c/o skolinsp. Ernst Nilsson, Laröd, Hittarp (Skåne).

Lösning:

M — UVF — S — KOM — OCH — SPELA
— H — TAVLA — SLU — OP — TABBE
— O — ÖRA — LINNE — LUMP — LV —
TALL — V — LUFT — N — DON — MO —
A — POET — TF — NB — ENGELSKA —
OM — FÅ — BILKAOS — SKRYT —
TRUMMAN — ENIGA — PING PONG —
FÖL — IMPORT — S — TVÅ — VINNER
— IDO — LIGGDAGS — K — ESTET —
KEDJA — PALETT — OPP.

Arbetsterapi och Hobbymaterial

Pärlor av trä, glas, kristall och metall.

Indiska Ädelstenar till halsband och armband.

Brasiliansk Onyx till hängsmycken, örhängen, nyckelringar och halsband.

Silvertråd i olika former och dimensioner.

Rundböjtänger för trådarbeten.

Halsbandslås i olika utföranden 1—5 rader.

Sadelgjord såväl mönstrad som enfärgad i 22 färger.

Väskhandtag i pärlbambu och rotting.

Pappstommar och Silkebast för bastflätning.

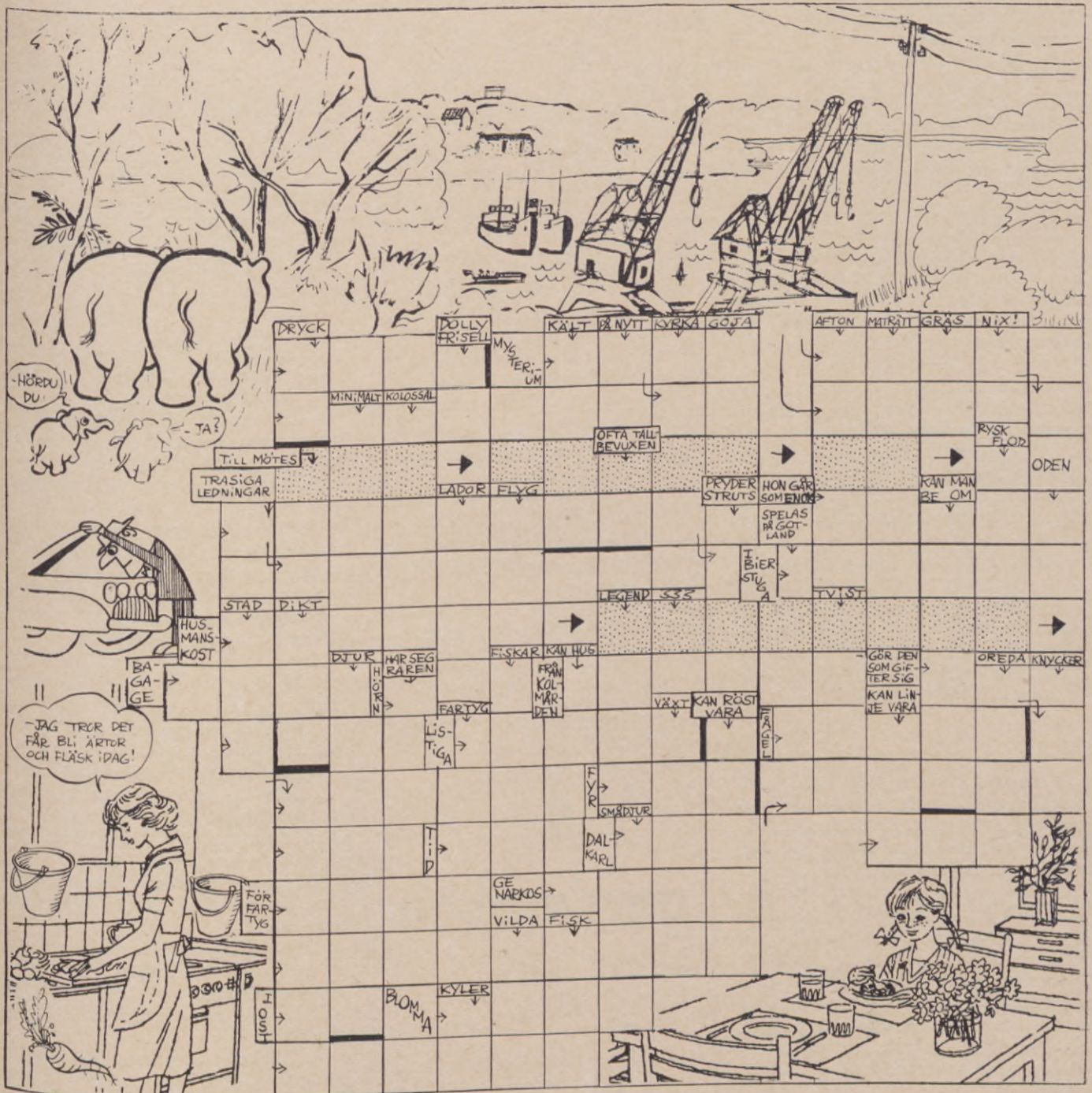
Skinn och läder för alla ändamål.

Arbetsatser i rikhaltig sortering.

Begär pristlista och prover. Vi sända gärna påseendesändningar på öppet köp.

Firma SUNE ENGLUND, Örebro

Klostergatan 18 III
Tel. 019/12 09 14 - 12 10 95

BILDKRYSS nr 3

Vårt mars-kryss rymmer som vanligt lite av varje från olika områden i vårt liv och leverne. Sätt igång — lycka till!

Lösningarna måste vara Status redaktion, Box 4149, Stockholm 4, tillhanda senast den 10 april. För att få deltaga i tävlingen skall tävlingsbrevet vara märkta "Bildkryss nr 3". — Tre priser utdelas som vanligt, nämligen ett på 25, ett på 10 och ett på 5 kronor. Lösning och pristagarnas namn meddelas i Status' maj-nummer 1964.

Namn

Adress

Postadress

Denna händelse är inte alls så märkvärdig. Den kommer säkert inte att besvåra världen på något vis. Det är inte ens säkert att alla kommer att förstå vad här skall berättas.

En nepman (rik företagare) kan nog inte sätta sig in i denna tragedi.

Den vanlige arbetaren däremot, som inte skyfflar pengar med spade, skall otvivelaktigt förstå situationens allvar. Säkert skall han av hela sitt hjärta, känna medlidande med Vasilij Ivanovits Rastopyrkin.

Hela historien började med, att Vasilij Ivanovits — kamrat — Rastopyrkin köpte biljett till teatern.

På sin avlöningsdag gick Vasilij Rastopyrkin till teaterns kassa, men för att inte slösa onödigt, nöjde han sig med att köpa biljett till sextonde raden.

Länge hade han önskat sig, att få vara tillsammans med kultiverade människor. För att förverkliga denna dröm hade han nu betalat en hel rubel. Han slickade en smula snopet sina läppar, då hela hans rubel försvann ner i kassalådan.

Hela teaterdagen gick han i glad förväntan. På kvällen snyggade han upp sig ordentligt, tvättade och rakade sig extra noga. Dagen till ära satte han också på sig en slips.

Käre kamrat. Kunde du då ana vilken fälla livet gillrat åt dig. Kunde du ana den bagatell, som skulle slå hela din kulturella dröm i spillror. Hade du vetat något om detta som väntade dig i kulturens högberg, skulle du säkert inte ha knutit din slips med sådant lugn.

Hela världen är full med överraskningar.

Alltnog. Vasilij Ivanovits begav sig iväg till den efterlängtdade föreställningen.

På vägen dit tänkte han:

— En del människor använder sin tid till att sitta på restaurang, eller slåss på gatan. Mitt tidsfördriv är mycket bättre och finare. Nu är jag på väg till teatern. Jag har biljett i fickan. Jag skall få vara tillsammans med fina människor i kulturell miljö. Där är varmt och trivsamt, och det hela kostar bara en rubel.

Vasilij kom till teatern tjugo minuter innan föreställningen skulle börja.

— På kvällen snyggade han upp sig ordentligt, tvättade och rakade sig extra noga...

— Nu hinner jag fint att ta av mig ytterkläderna och ordna till slipsen. Jag har gott om tid.

Då han tog av sig överrocken, såg han ett anslag på vilket det stod: Förvaring av ytterkläder, 20 kopek.

Vid garderoben

Mich. Zistshenko, författaren till denna humoresk, tillhör den äldre diktargenerationen från mellankrigens Ryssland. Genom att vandra omkring i Sovjet, från den ena platsen till den andra, skaffade han sig en ingående kännedom om olika mänskliga relationer och hur vi ofta trasslar till saker på ett onödigt sätt. Författaren har en slagkraftig galghumor, som framgår här. Mich. Zistshenkos satiriska vardagsporträtt upplever en renässans i dagens ryska tidningar.

Vasilij Ivanovits kände kalla kårar utefter ryggen.

— Biljett har jag, men inga pengar. Högst åtta kopek. Om dom inte räcker måste jag sitta i salongen med rock och hatt.

Vasilij Ivanovits gick optimistiskt fram till rockvaktmästaren, gav honom sina kläder och sade:

— Här är några småpengar. Det är nog mer än tjugo kopek så ni behöver inte räkna dem.

Men till all olycka var vaktmästaren en mycket byråkratisk man. Han räknade pengarna.

— Är du så fräck, att du försöker klara dig undan med sex kopek? Du kan få en stövel i skallen.

De båda männen började munhuggas.

Rockvaktmästaren skrek:

— Försök begripa, att jag inte vill syssla med dina trasor för småpengar. Försvinn härifrån innan det händer något obehagligt.

Vasilij Ivanovits svarade:

Snacka inte så mycket. Spela inte på din auktoritet i kapitalisternas närvaro. Ta mina kläder och dom pengar som jag har med mig. I morgon får du mera.

— Vaktmästaren svarade:

Försök inte att skrämma mig med kapitalisterna. Jag är inte rädd för dem. Försvinn härifrån så långt som pepparn växer.

Andra vaktmästare började diskutera, om man kan förvara kläder för sex kopek.

Tiden gick. De sista teatervännerna skred in i salongen. Föreställningen började.

I denna stund skrek "tamburmajoren":

— Förbannade parasit. Kom nästa gång med egen klädhängare, så kan du själv vakta din lump.

Vasilij Ivanovits nästan grät.

— Din införnaliska gamla rockslusk. Jag skall slita skägget av dig!

Vasilij Ivanovits började slutligen klä på sig överrock och galoscher och sprang mot salongen.

— Ni får inte gå in i salongen med ytterkläder på, sade biljettmottagaren.

— Kära kamrater. Jag har ju biljett. Jag vill titta på föreställningen.

Vasilij Ivanovits sprang runt som en karusell i vestibulen. Föreställ-

ningen hade börjat. Musiken hördes ut.

Vasilij Ivanovits tog åter av sig ytterkläderna, rullade ihop dem till ett knypte och gjorde ett nytt försök att komma in, men vaktmästaren paretrade honom och sade:

Du tror visst att man kan gå in med alla sina sängkläder. Varför tog du inte dom också med dig?

Tiden led. Från salongen ljöd musiken lockande. Vasilij Ivanovits' humor sjönk till noll. Han sprang tillbaka till hyllan.

— Förbannade råtta — skrek han.

Situationen var kritisk. Det var nära till slagsmål. Den andre garderobvakten gick emellan.

En äldre vaktmästare, som såg snäll ut, sade åt Vasilij Ivanovits:

— Stackars kamrat. Du ser så nervös ut. Jag skall ta hand om dina kläder gratis. Men för Guds skull, glöm inte att betala mig i morgon.

Vasilij Ivanovits svarade:

— Vad glädje har jag av det nu? Andra akten har börjat för länge sedan. Jag kommer aldrig att förstå innehållet. Jag har ingen träning i att se teater från föreställningens mitt.

Vasilij Ivanovits började salubjuda sin biljett.

Efter flera försök sålde han den slutligen för halva priset. När han gick ut, spottade han föraktfullt mot garderoben.

En äldre vaktmästare, som såg snäll ut, tog hand om kläderna. — Men för Guds skull, glöm inte att betala mig i morgon.

Manus: GEORG OLKKONEN

Översättare: ARNE SVENSSON

■ KEMOTERAPI DOMINERAR...

Forts. fr. sid. 8

tidigt räknade man med att med byte av preparat, desensibilisering eller cortisonmedicinering klara av de allra flesta fallen.

Biverkningar av kemoterapi

Om hur olika medel verkar, hur patienterna reagerar inför dem, dryftades ingående med olika engelska specialister, bl. a. dr Somner vid Newcastlekliniken.

Ett nytt derivat av ethionamid ("1321") hade Somner fått till prövning och det hade hittills varit nästan utan biverkningar, men eventuellt förelåg här sämre resorption. Att ge etrionamid per rectum ansåg Somner inte vara riktigt, då han gjort blodkoncentrationsbestämningar och funnit att ethionamidkoncentrationen var låg eller i varje fall ojämn vid sådan administrering av medicinen.

En undersökning, som Somner just hade på gång, var en jämförelse mellan två patientgrupper, som fick INH och PAS

resp. INH och ethionamid och så vitt man nu kunde se var resultatet gott, dvs. PAS syntes kunna ersättas med ethionamid. Några biverkningar av allvarlig art hade Somner inte kunnat förmärka. Det låter, så vitt jag kan se, mycket lovande, då våra egna erfarenheter med ethionamid är mycket goda. Oftast tolereras det bättre än PAS.

Somner underströk risken att vid visad eller misstänkt resistensutveckling addera ett medel i taget, i vilket fall resistens mot det nya medlet kan utvecklas. Man måste alltid sätta in en kombination "som står på egna ben".

Liknande patientmaterial som detta från Newcastle med resistent baciller och behandlade med andrarangsmedel finns på flera håll, men det föreföll mig som om urvalet var som rikligast här och därför möjligheten till erfarenhet större för en sådan behandling. Övriga kolleger, som hade erfarenhet av denna terapiform, föreföll inte alla så övertygade som Somner, men samtidigt fick jag ett bestämt intryck, att denna terapiform är så svår och kräver en aldeles speciell entusiasm och en insats utöver det vanliga från de behandlande läkarens sida, som måste kunna etablera ett förtroendefullt förhållande till patienten och kunna övertyga patienterna om att trots besvären fullfölja kuren.

■ LYRIK FÖR ALLA

Forts. fr. sid. 15

fronten under respektive bokår. Av unga svenska lyriker kan vi stanna vid böcker som Stig Sjödings lyriska porträttsamling "Sotfragment" samt dikturval av Birger Norman, Bo Setterlind och Sten Hagliden.

Utländsk lyrik har man mött i många fina utgåvor. Namn som Lorca, Quasimodo, Neruda, Sandburg, Pasternak talar sitt tydliga språk.

Det skulle vara en svår uraktlåtenhet att gå förbi antologierna. Urval av spanska folkdikter och negerlyrik, japansk och sydamerikansk lyrik, säger något om spännvidden. Många av lyrikböckerna är ypperligt illustrerade och kan betraktas som synteser mellan dikt- och konstböcker. Erik Asklunds antologi "Stadens sänger" med träsnitt av Sven-olov Ehrén, "Fågelpoesi" illustrerad av Göran Brunius och "Tillsammans — en antologi om kärlek" illustrerad av Börje Sandelin är några exempel.

Lyriken får inte bli något exklusivt njutningsmedel för ett fåtal invigda, heter det i en programförklaring. Det är en målsättning som också vunnit fina resultat.

GAMLE FÄNRIKEN

Av ALPHONSE DAUDET

I

Regementet var i full strid, där det stått uppställt på slutningen av en järnvägsbank och tjänat som skottavla för hela preussiska hären, som i slutna kolonner stod mitt emot i skydd av skogen. Man sköt på åttio meters avstånd. Officerarna ropade:

— Ta betäckning!

Men ingen ville lyda, Alla stod de uppriktade samlade kring sin fana. I denna vidsträckta synkrets med solnedgång, med grödan som stod i ax, och med betermärkerna, så liknade denna oroliga, i rök och damm insvepta människomassa en hjord, som på öppna fältet överraskats av en fruktansvärd stormvirvel.

Och ni må tro det haglade kulor på järnvägsbanken. Man hörde ingenting annat än gevärseldens smattrande, det dova bullret av soldaternas matkärl, som rullade ned i diket, kulornas vinande, som långdraget dallrade fram över slagfältet från den ena ändan till den andra likt strängar som spänts över något hemskt instrument. Fanan, som stolt reste sig över soldaternas huvuden och som sakta fladdrade för lufttrycket från kartescherna, sjönk då och då ned i rökmoln. Genast hördes en kraftig och allvarlig stämma,

Denna översättning från franskan är ganska verklighetsfrämmande i dag. För oss med TV-rutans dagsbilder på näthinnan har "sergeant Hornus" inte mycket att ge. Vi ska heller inte försöka blåsa liv i hans idealbildning fångad i ett oljetryck av klassiskt märke. Fanorna och medaljerna lever emellertid kvar omkring oss — i vita spår och på idrottsplatser. Kampen om heders-tecknen lever kvar — det gäller guld, silver eller brons.

som överröstade kanonernas dån och de sårades eder och dödsrosslingar: — Rädda fanan, soldater. Rädda fanan!

Ögonblickligen störtade en officer fram, avtecknade sig dunkelt i skuggan i den tjocka, röda rökdimmån. På nytt restes hjältestandaret. Åter sveptes den svajande duken ut över stridslarmet.

Tjugotvå gånger sjönk det, och lika många gånger greps den ännu varma fanstängen, som den döende nyss släppt. Åter

restes den i höjden. När återstoden av regementet, knappt en handfull män, efter solens nedgång sakta slog till reträtt, så var fanan endast en trasa i händerna på sergeant Hornus, den tjugotredje fanbäraren under dagens lopp.

II

Sergeant Hornus var en äkta gammal krutgubbe, fast han inte var med när kruttet uppfanns. Han kunde knappt skriva sitt namn och hade behövt tjugo år för att vinna sina underofficersgaloner. Allt elände ett hittebarn har att genomgå, allt det förslöande inflytande som kasernlivet kan utöva, stod att läsa på hans låga panna, som vittnade om envishet. Det stod att läsa på hans av packningen krökta rygg. Han hade yrkessoldatens brist på självmedvetande i hållningen. Dessutom stammade han en smula. Men för att vara fanbärare så behövs det ej heller så mycket. På kvällen samma dag striden stod, sade översten till honom:

— Jaså, du har fanan, gosse. Välan, se då till den.

Och på hans slitna fältkappa, som redan var alldeles urblekt av regn och förstörd i krutröken, sydde marketenterskan genast fast en underlöjtnantsgalon.

■ NY SKOLÖVERSTYRELSE BÖR...

Fort. fr. sid. 17

sentanter för organisationer av handikappade eller föräldrar till handikappade. Frågan om särskild representation för handikappade i organ på länsplanet upptages till övervägande. Vi erinrar om att arbetsmarknadsstyrelsen både på riks- och länsplanet funnit lämpligt att börja inrätta motsvarande rådgivande delegationer och vi menar att detta exempel bör mana till efterföljd. Vi vet att i våra medlemsorganisationer finns en sakkunskap om behoven i olika fall som ett ämbetsverk av denna karaktär näppeligen i längden kan undvara.

Skulle vårt förslag om en *självständig skolsocial byrå*, vid sidan om avdelningarna, icke vinna efterföljd, vill vi i andra hand hänvisa till det förslag om mellaninstans för handikappvärden som fram-

lagts av Grunewald och särskoleinspektör Wessman i ett säryttrande till det av utredningen angående översyn av lagen om undervisning och vård av psykiskt efterblivna avgiva utlåtandet om här ifrågavarande betänkande. Nu skulle även en sådan mellaninstans bli ett centralt organ. Det kan då förefalla mera naturligt att integrera det i den allmänna centrala administrativa ledningen för skolväsendet. Det för oss tillbaka till vårt förstahandsförslag. Dock är det berörda Grunewald-Wessmanska förslaget förmånligt ur den synpunkten, att det på mellaninstansplanet ger specialskolorna lika ställning med vanliga skolor och är även i övrigt vida bättre vad gäller handikappundervisningens administrativa ledning, än den av 1963 års organisationskommitté framlagda planen.

Skulle, på grund av den brådska som nu råder med organisationen av skolväsendets centrala ledning enligt de nya riktlinjerna,

intet av dessa båda förslag t. v. vinna bifall, vill vi bestämt yrka på att våra synpunkter åtminstone upptages till fortsatt utredning och att, i avaktan på resultatet av denna utredning, chefen för den nuvarande skolsociala roteln tillsvidare adjungeras som medlem av skolöverstyrelsen med rätt och skyldighet att medverka i styrelsens beslut och därvid anteckna eventuella avvikande meningar.

I sistnämnda fall hemställer vi vidare att någon eller några av våra medlemsorganisationer — eventuellt även andra handikapporganisationer — måtte beredas representation i den utredning som i så fall skulle tillsättas.

Vi förutsätter vidare att vi i fortsättningen beredes tillfälle att yttra oss över förslag som berör handikappundervisningen och dess administration.

Yttrande från Handikapporganisationernas Centralkommitté (HCK) ang. den nya skolöverstyrelsen. (Ecklesiastikdep. 1963:9.)

Det blev det enda stolta ögonblicket i denne ringe mans liv. Den gamle knektens hållning blev genast stram och stolt. Fast han var van att gå med krökt rygg och ögonen riktade mot marken, så fick nu den gamle krigaren i sitt ansikte ett uttryck av stolthet och blicken höll han riktad uppåt för att kunna se, hur den kära kluten fladdrade ut, och för att kunna hålla den rak och riktigt högt över död, förräderi och nederlag.

Man kunde aldrig få se en lyckligare människa än fänrik Hornus, när han i stridens larm stod och höll sin fanstång med båda händerna, så att den stod riktigt stadigt i sin läderhylsa. Han sade inte ett ord, rörde sig ej ur fläcken. Högtidlig som en präst stod han där, så att det såg ut, som trodde han, att han höll ett heligt föremål, Hela hans liv, hela hans kraft koncentrerade sig i fingrarna, som krampaktigt slöt sig omkring den stång, som bar upp denna vackra, förgyllda duk, som kulorna kastade sig begärligt i. Det koncentrerade sig i de av trots glänsande ögonen, vilka såg preussarna rakt in i ögonen, liksom ville han säga:

— Försök ni bara att ta den från mig.

Men ingen försökte sig på det vågstycket, inte ens döden. Efter Mars la Tour, efter Gravelotte, som var de mest mörkande slagen, så klarade sig fanan ur alla strider, men den hade trasats sönder och var genomskjuten, så att den liknade nästan ett såll efter alla märken efter kulorna. Men fortfarande var det gamle Hornus, som bar den.

III

Så kom september. Här stod man under skydd av Metz' kanoner blockaden tog sin början likaväl som det ändlösa stillaständet i höstslasket, där kanonerna stod och rostade. Världens bästa trupper led av denna modföllda överksamhet, lidande brist på livsmedel och utan underrättelser från yttervärlden. De höll redan på att gå under av oro och leda vid sina gevärskoppel. Varken officerare eller soldater hoppades längre, blott Hornus hade inte tappat humöret. Hans trefärgade siden-trasa var hans allt. Och så länge han visste, att hon var i behåll, ansåg han, att han hade inte förlorat något. Som man ej stred längre, behöll översten olyckligtvis fanan hemma hos sig i en av Metz' förstäder. Den hederlige Hornus kände sig ungefär som en mor, som har ackorderat ut sinabarn. Han kunde inte slita sina tankar från den. När längtan blev honom för stark, så brukade han bege sig till Metz i ett sträck. Bara han sett, att den stod på sitt ställe, lutad mot väggen, så vände han tillbaka till sitt våta tält. Och nu kände han sig lugn och fick åter friskt mod. Men alltid drömde han om fältslag

och framryckningar, varvid den trefärgade fanan svajade i all sin prakt därborta över de preussiska löpgravarna.

En dagorder av marskalk Bazaine kom alla dessa illusioner att ramla. När Hornus vaknade en morgon, märkte han, att det var en ovanlig uppståndelse i lägret. Soldaterna var häftigt upprörda och stod i grupper och uppeggade varandra med utrop av kvävt raseri. Man såg nävar, som knöts och lyftes åt samma håll inne i staden. De liksom utpekade en bestämd brottsling. Man skrånade och skrek:

— Låt oss gripa honom! Skjut honom!

Och officerarna lät dem hållas. De gick avsides, med sänkta huvuden, som om de skämdes inför sina soldater. Ja, det var verkligen skamligt. Man hade nyss läst upp ordern för de 150.000 välbeväpnade, stridsdugliga soldaterna, som marskalken nu utan svärdsslag tänkte överlämna åt fienden.

— Ja, men fanorna då?, vågade Hornus fråga.

Fanorna hade utlämnats jämte allt annat.

— Bli - Bli - Bli - Blixt och dunder!, framstammade den häpne krigaren. Men min fana ska de åtminstone inte få.

Och så började han springa åt staden till.

IV

Även inne i staden rådde stor upphetsning. Nationalgardister, civilpersoner och mobi'gardister gestikulerade och skrek. Sorlande deputationer gick förbi. Men Hornus varken hörde eller såg. Han gick och talade för sig själv hela vägen uppför gatan, som leder till förstaden.

— Ta ifrån mig fanan! Pyttan! Tror någon, att det går för sig? Har någon rutt till det? Han kan ju ge preussarna, vad han själv rår om, sina fina karosser, sin fina silverservis, som han fört med sig hem från Mexico. Men fanan, den är min. Den är ett med min heder. Jag förbjuder vem det vara må att röra vid den,

Han framkastade alla dessa korta satser liksom stötvis, dels på grund av den snabba marschen, dels på grund av att han stammade litet. I grund och botten visste gubben, vad han ville. Han hade nämligen fått aldeles klart för sig, att han skulle gå och ta fanan, ställa den mitt i regementet och tillsammans med alla som ville följa honom, skulle han storma fram över preussarnas lik.

När han kom fram, fick han inte ens företräde. Översten, som skummade av raseri, tog inte mot någon. Men Hornus lät inte sig avspisas så lätt. Han dundrade och svor och skuffade undan ordonnan-sen.

— Ta hit fanan. Jag vill ha min fana.

Till sist öppnades ett fönster.

— Är det du, Hornus?

— Ja, överste, jag skulle...

— Alla fanor finns på arsenalen, du behöver bara gå dit, så får du ett kvitto.

— Ett kvitto? Vad ska det tjäna till?

— Det är marskalkens order.

— Dra för böveln i våld, karl!

Därpå stängdes fönstret.

Gamle Hornus stod och vacklade som en drucken.

— Ett kvitto, ett kvitto, upprepade han rent mekaniskt.

Till sist gav han sig av igen utan att fatta mer än ett: fanan fanns på arsenalen, och den skulle han till varje pris ha igen.

V

Portarna till arsenalen stod på vid gavel för att släppa in de preussiska ammunitionsvagnarna, som stod och väntade i långa rader på den inre gården. När Hornus trädde in, fick han en frossbrytning. Alla de andra fanbärarna, femtio till sextio stycken stod där tysta och förkrossade. När man såg de mörka och dyster vagnarna i mörkret och regnet, såg männen stå där i grupper bakom dem med blottade huvuden, kunde man lätt tro, att det var en begravningsman var med om.

I ett hörn på den smutsiga stenläggningen kastade de just samman alla fanorna i en oredig hög, alla dessa fanor som tillhört Bazaines armé. Vilket dystert intryck gjorde inte dessa gamla kära siden-trasor i sina ljusa färger, dessa slitna rester av guldfransar och konstrikt utsirade fanstänger, där de låg utkastade på marken, nersödade av regn och smuts. En intendenturofficer tog dem en och en i sänder, och för var gång ett regemente ropades upp, steg fanbäraren fram för att hämta sitt kvitto. Två stela, orörliga preussiska officerare övervakade ceremonien.

På så sätt gick ni från oss, ni ärorika, helgade fanor. Ni visade edra trasiga flikar och sorget sopade ni marken likt fåglar med sträckta vingar. Ni gick ifrån oss som var ni skamsna över något vackert, som blivit nersölat. Var och en av er tog med sig en bit av fosterlandet. En återglans av solskenet under de långa marscherna dröjde kvar i edra urblekta veck. I märkena efter kulorna gömde ni minnet av mängen okänd krigare, som stupat vid sin fana. — Hornus, nu är det din tur. Man ropar upp dig, gå fram och hämta kvittot.

Vad brydde han sig om kvittot?

Där stod fanan mitt framför honom. Det var mycket riktigt hans, den vackraste, den mest sönderskjutna av dem alla. Och då han återsåg den, tyckte han sig ännu stå mitt ute i striden. Han hörde kulorna vina, hörde hur fältflaskorna slog mot

varandra, och överstens stämma över larmet:

— Rädda fanan, gossar!

Sedan såg han sina tjugotvå kamrater störta till marken, såg sig själv som den tjugotredje rusa fram för att lyfta upp den och stödja den, då den vacklade hit och dit av brist på en arm, som höll den uppe. Den gången hade han avlagt ett heligt löfte att värja och försvara den till sin död. Men nu...

Vid tanken på detta steg blodet åt huvudet på honom. Som en drucken och utan att veta, hur det gick till, kastade han sig över den preussiske officeren, slet sin älskade fana från honom och grep ett stadigt grepp om henne med båda händerna. Sedan försökte han hålla henne ännu högre, riktigt högt och riktigt rakt, i det han ropade:

— Rädda...

Men rösten stockade sig i strupen. Han kände, hur fanstången darrade, gled ur hans händer. I denna tunga luft, i denna dödsfyllda luft, som vilade över städer, som gett sig åt fienden, kunde fanorna inte fladdra fritt längre, inget stolt väsen leva... Och därför störtade den gamle fänriken till marken liksom träffad av blixten. Ett slaganfall hade gjort slut på hans oro för det älskade fosterlandet.

Övers. från franskan av Sture Larsson.

Köp Solstickan

Byggnadsmaterial

Koks - Eldningsolja - Ved

Tjust Bränsle AB

VÄSTERVIK - Tel. 132 10

Västerviks Mejeriförening

rekommenderar
sina försäljningar av

MJÖLK, SMÖR, OST och GRÄDDE

Prenumerera på

Status

ÄMNESOMRÅDE:

SOCIALPOLITIK — SOCIALMEDICIN

HAVSTRUTENS SÅNG

Det blåser hårt — —
så jag kämpar svårt
med de vingar jag fått —
såsom gåva!
Jag är en trut
som skall flyga ut
på en kobbe ikväll — —
för att sova...

Det är bättre där
att slumra, än här:
bara himlen och havet,
som brusar!
En godnatt-musik —
våra ensliga skrik — —
de blandas med vinden.
som susar...

Men det verkar kallt —
det syns is överallt — —
av båtar, däremot —
ingen!
Jag skall då, som sed
när jag slagit mig ned
köra huvudet djupt
under vingen...

ROLF ÖBERG

KVARTETT

Frisörska

En frisörska från Danielshammar
var vecka stor kova anammar.
Dels denna hon får
när hon klipper hår
och dels när hon tipsvinster kammar.

Trapetskonstnär

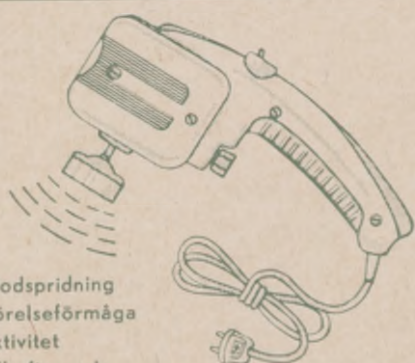
En trapetskonstnär nere vid Niger
nu mer ej i ringarna stiger,
ty en dag när han låg
och mot himmelen såg
så åkte han ner i en tiger.

Jäktad herre

En herre i Öresundsbro
ifrån tidsjuktet brukar sig sno
på så vis att ibland
han far ut ifrån land
i en eka. I den får han ro.

Kavat kyckling

Vid äggsexa nere i Halet
häromdan var det nära nog galet
ty en kyckling kavat
steg där fram på ett fat
hos en fröken som knacka i skalet.

FÖR ökad blodspridning
ökad rörelseförmåga
ökad aktivitet
ökad välbefinnande

RELAX den svenska massagevibratorm
med slagfast hölje

MOT kramp
förlappning
huvudvärk
muskelreumatism

Åberopa denna annons och Ni kan få en apparat
på prov i 10 dagar utan kostnad. Endast retur-
frakten 2:- betalas av Eder.

Ring eller skriv för närmare upplysningar

RELAX AB

Odengatan 39, Stockholm Va. Tel.: 08/32 00 20

ENANDERS

VÄSTERVIK - Tel. 165 50

DAM- och HERRKLÄDER
HEMTEXTIL

Keramik som terapi och hobby

UGNAR, DREJSKIVOR m. m.

Rikhaltigt lager av
GLASYRER, FÄRGER, OXIDER
LEROR, UGNSTILLBEHÖR etc.

EXPORT & IMPORT

AB KERAMIK

Tel. 08/10 71 17
Box 7283
STOCKHOLM 7

När det gäller sällskapsresor — **VÄLJ BUSS!**

Med buss reser man både billigt, bekvämt
och direkt.

Vi ställa till Eder tjänst bra bussar, pålitliga
förare och god service.

Ring för offert - Tel. 0490/132 20

Västerviks Busstrafik

Kvarngatan 12

J. HEDMANS Litografiska Tryckeri

Eftr. LISA KRUSE

Specialitet:

Reklam-,

Emballagetryck m. m.

Box 6018 - GÄVLE 6 - Tel. 228 92

Rörtekniska Byrån A.-B.

A. Nyström, V. Roxman
T. Ericson, A. Thingwall

★

N. Mälarstrand 24 — STOCKHOLM
Tel. Växel 54 19 45

Konsulterande ingenjörfirma för värme-, ventilations-
och sanitetstekniska anläggningar

TREVLIGA BRODERIARBETEN

för arbetsterapi

Begär katalog från

Gamlestads Konsthantverk AB

Anders Mattssonsgatan 30
GÖTEBORG N — Telefon 26 36 45

Vård på konvalescenthem ger

Rekreation ● Vila

Vinter ● Sommar

- **KONVALESCENTHEMMET ALSBORG, HELGEVÄRMA**
Telefon: Växjö 0470/601 07 (Kronobergs län)
Plats för 14 gäster
- **FJÄLLFARARGÄRDENS KONVALESCENTHEM, UNDERSÅKER** (Jämtlands län)
Telefon: Undersåker 11 — Plats för 24 gäster
- **KONVALESCENTHEMMET BJÖRKEFORS, EDSBJÖRKE** (Värmlands län)
Telefon: Sunne 0565/271 65 — Plats för 26 gäster
- **FRITIDSGÅRDEN RAMNÄS, Postfack 42, TORUP**
Telefon: Torup 138 (Hallands län)
Plats för 20 gäster
- **KONVALESCENTHEMMET ÄSEN, ÅSLJUNGA**
Telefon: Klippan 600 09 (Kristianstads län)
Plats för 20 gäster
- **LÅNGASJÖNS SEMESTERHEM, ASARUM**
(öppet under sommarsäsong) (Blekinge län)
Telefon: Karlshamn 0454/260 11 — Vintertid 0454/115 66
Plats för 22 gäster
- **SVANHOLMENS VILOHEM, SVANSHALS, OSBY**
(öppet under sommarsäsong) (Malmöhus län)
Telefon: 0479/117 14 — Exp.: Almbacksgat. 2 B, MALMÖ C
Telefon: 040/ 157 95 — Plats för 27 gäster

Förfrågan om plats

göres av sanatoriepatient hos sanatoriets kurator och för den som ej vistas på sanatorium hos dispensären eller genom Riksförbundet för Hjärt- och Lungsjukas lokal-föreningar

Eftervård ● Förebyggande vård

i avkopplande miljö och natursköna trakter